

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและ
บริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจ
การท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

**Determine the Tourism Activities which Properly Suite
the Capability and Context of the Community for Tourism
Business Development by Sankhampaeng District Community,
Chiang Mai Province**

โดย

ดวงพร อ่อนหวาน

ลลิตพรรณ จรรย์สืบศรี

อุษามาศ รัตนวงษ์

เบญญาภา กันทะวงศ์วาร

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณประโยชน์ภาคสมทบ
สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่

ปีงบประมาณ 2553

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากงบผลประโยชน์ภาคสมทบสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาฯ เชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2553

ผู้วิจัยขอขอบคุณหัวหน้าสาขาวิชาการจัดการที่จัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล ที่ร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ตำบล ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุน การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์พิศาทิมพ์ จันทร์พรหม อาจารย์ปณิธิ อมาตยกุล นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ และเจ้าหน้าที่ในสาขาวิชาการจัดการ ที่เข้าร่วมในกิจกรรมของการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์จินตนา ตั้งกิจอนันต์สิน ที่กรุณาช่วยในการสืบค้นหาเอกสารและจัดพิมพ์รายงานผลการวิจัย และยังมีหลายท่านหลายหน่วยงานที่มีได้กล่าวถึง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) เพื่อตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องและความพร้อมของทุนชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน และ 3) เพื่อออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกหรือโอกาสให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอสันกำแพง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) ในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง คือ คลอนใต้ บวกค้าง และร่องวัวแดง กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่สนใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอสันกำแพง 6 กลุ่ม คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 10 คน รวม 60 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และแบบเก็บประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลทุนชุมชน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว

ผลการวิจัย พบศักยภาพด้านปัจจัยภายในสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 3 ตำบลนั้น มีประชาชนรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการสร้างองค์กร การบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน เป็นการดำเนินการโดยมอบหมายงานตามความถนัดและจิตอาสาเข้ามาทำกิจกรรม ด้านทุนทรัพยากรการท่องเที่ยว และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบลมีทุนทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นแตกต่างกัน ได้แก่ ตำบลบวกค้างมีทุนมนุษย์หรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเด่นกว่าอีก 2 ตำบล ตำบลออนใต้มีทุนทางธรรมชาติคือป่าห้วยลานและทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดอำเภอสันกำแพง เป็นแหล่งเครื่องถ้วยสันกำแพง และดอยขี้ผึ้งตั้งเจดีย์บรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัย สำหรับตำบลร่องวัวแดงมีจุดเด่นในด้านทุนทางธรรมชาติคือป่าดงปงไหว ส่วนศักยภาพด้านปัจจัยภายนอกนั้นจากสภาพทั่วไปของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลที่ตั้งอยู่บนเส้นทางไปน้ำพุร้อนสันกำแพง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงของอำเภอสันกำแพง ระยะทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 25 กม. มีองค์การภายนอกทั้งจากภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องของทุนชุมชน 5 ด้าน และการศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้านของ 3 ตำบล เพื่อนำมาออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน ใน 3 ตำบล จะแตกต่างกัน ดังนี้

1. ตำบลร่องวัวแดง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงปงไหว โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ 4 ตำบลร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้อีกแห่งหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ทำให้มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่เรียกว่า ปงไหว ขึ้น โดยบริเวณที่เกิดปงไหวที่ชาวบ้านเรียกกันว่าปงไหวนั้นก็มี

ลักษณะเป็นป่าหนาทึบ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยการเรียนรู้ป่าธรรมชาติของชุมชนและบริเวณป่าดงพงไหว ซึ่งมีจุดเรียนรู้จำนวน 6 จุด ได้แก่ จุดเรียนรู้ที่ 1 ไร่สูงแสน จุดเรียนรู้ที่ 2 จอสีหมา จุดเรียนรู้ที่ 3 เตาวัลย์สวย จุดเรียนรู้ที่ 4 ปงไหว จุดเรียนรู้ที่ 5 ลานไม้หอม และจุดเรียนรู้ที่ 6 กู่ล้าะ แล้วกลับมาที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียวเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทักษะการทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ และจำหน่ายสินค้าที่ระลึกกลุ่มหัตถกรรมและกลุ่มสตรีแม่บ้านในตำบลร้องวัวแดง

2. ตำบลบวกล้าง เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวลอง โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวของบวกล้าง หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ตำบลบวกล้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนฐานคิดของการเป็นชุมชนชาวลองที่มีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ มุ่งเน้นบอกเล่าประวัติความเป็นมาอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐาน มีจุดเรียนรู้ 4 จุด คือ จุดเรียนรู้ที่ 1 วัดบวกล้าง โดยใช้วัดบวกล้างเป็นศูนย์กลางในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีกลุ่มเยาวชนชาวลองบ้านบวกล้างร่วมเป็นแกนนำในการต้อนรับ จากนั้นจะเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวลองบ้านบวกล้าง ชมความงดงามของวิหารแฝด และศิลปะวัตถุชาวลองที่มีความงดงาม เป็นเอกลักษณ์ที่ชาวลองบ้านบวกล้างได้ร่วมกันสั่งสมไว้ จุดเรียนรู้ที่ 2 กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผ้าทอชาวลอง จุดเรียนรู้ที่ 3 พิพิธภัณฑ์บ้านจางนั๊ก และจุดเรียนรู้ที่ 4 วัดป่าตาล พิพิธภัณฑ์ชาวลอง ชมรมสมุนไพรร และถาวรन्दแผนไทย และยังสามารถจัดการแสดงดนตรีพื้นเมือง รวมทั้งการฟ้อนของเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ด้วย

3. ตำบลลออนใต้ เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมบ้านปง-ห้วยลาน โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านปง หมู่ที่ 8 ตำบลลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นใช้คุณค่าหลักของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นที่รู้จักกันว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง รวมถึงการเป็นชุมชนต้นน้ำที่สามารถฟื้นฟูรักษาป่าต้นน้ำคอยง้มให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ อ่างเก็บน้ำห้วยลานในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีกลไกการสืบทอดต่อไปภายใต้กุศโลบายประเพณีไหว้สาครูบาศรีวิชัยที่มีเจดีย์บรรจุอัฐิของท่านประดิษฐานไว้บนยอดคอยง้ม และการเลี้ยงผีขุนน้ำ กำหนดจุดเรียนรู้ไว้ 5 จุด คือ จุดเรียนรู้ที่ 1 เตาเผาเครื่องถ้วยสันกำแพง จุดเรียนรู้ที่ 2 แปลงไม้มงคลประจำจังหวัด จุดเรียนรู้ที่ 3 สมุนไพรในป่าห้วยลาน จุดเรียนรู้ที่ 4 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ และจุดเรียนรู้ที่ 5 ไหว้สา ครูบาศรีวิชัย

ABSTRACT

The research project under “The Type of Tourism Activities according to the Community Potential and Context” has the purpose to develop the tourism business of Sankampang District community in Chiang Mai with the following objectives :

- 1) to study the internal and external potentials of the community-based tourism business.
- 2) to examine the readiness and validate the 5 aspects of community capital in addition to the 5 tourism elements. and
- 3) to set the appropriate types of tourism activities in comply with the community potential and context so that they can be an alternative or a chance for the development of community-based tourism business in Sankampang District. This is a qualitative research based on participatory action research process (PAR) carried out in 3 sub-districts of Sankampang District, i.e. Orn Tai, Buag Kang and Rong Wua Dang. The target group includes 6 groups of the people who volunteer to run the community-based tourism business in Sankampang District, with 10 persons selected from each group making the total of 60 as a sampling group. The research tools include not only the official and non-official interviews but also the data collection from focus group discussion so that the information can be gathered regarding the community capital and tourism elements.

The study result shows that according to the internal potential of community-based tourism management by the 3 sub-districts, there are people who grouped together to organize tour business but with unclear organization structure and group administration. The business is run with tasks assignment according to one’s specialization and volunteer spirit. As for the travel resources capital and tourism elements, all the 3 sub-districts are outstanding for different types of travel resources capital. For example, Buag Kang Sub-district is more explicit in human capital or knowledge and folk wisdom than another 2 sub-districts. Orn Tai Sub-district has natural resources capital namely Huay Larn Forest and cultural society capital which is the origin of San Kampang District. On top of that, it also is the source of San Kampang porcelain and Doi Ngom where the pagoda which Kru Baa Sri Wichai’s relics are kept is located. For Rong Wua Dang Sub-district, its natural resources capital is Paa Dong Pong Wai.

On external potential side, as from the general conditions of the 3 sub-districts that are located on the way to San Kampang hot spring which is the famous tour attraction of San Kampang District with approximately 25 km. distance from Muang Chiang Mai District; there are several external organizations from government, public and educational institutes who are supporting and promoting the grouping of people so that the community-based tourism activities can be arranged on a continual basis.

Results of the examination and validation of the 5 aspects of community capitals and the study of the 5 aspects of tourism elements in 3 sub-districts show that the tourism activities can be appropriately set according to each community potential and context with the following varieties:

1. For Rong Wua Dang Sub-district, it should be Paa Dong Pong Wai eco-tourism type, managed by Baan Muang Kiew tourism organization group, Moo 4, Rong Wua Dang Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. As one of the most abundant forest areas of San Kamphang District, Rong Wua Dang has a natural phenomenon called “Pong Wai”. The so called “Paa Dong Pong Wai” area is a thick forest and its tourism activities include learning about the community and Paa Dong Pong Wai natural forests which consist of 6 learning points, i.e.

- 1st learning point - Uncle Saen’s Farm
- 2nd learning point - Jor Pee Mar
- 3rd learning point - Beautiful Vines (Thao Wan Suay)
- 4th learning point - Pong Wai
- 5th learning point - Lam Mai Horn
- 6th learning point - Goo Lua

After then, the tourists will return to “Baan Muang Kiew” sufficiency economy learning center to learn the new theoretical agriculture skills and shop on souvenirs made by the handicraft and housewife groups in Rong Wua Dang Sub-district.

2. For Buag Kang Sub-district, it will be Yong cultural tourism type arranged by Buag Kang Yong tourism organization group, Moo 1, 2, 3 and 4, Buag Kang Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. The tourism activities are based on the thoughts that the Yong people consider Buddhism religion as their center of hearts, aiming to relate the background of their hometown settling. There are 4 learning points altogether, i.e.

- 1st learning point - Wat Buag Kang, using Wat Buag Kang as a center in welcoming and giving information to the tourists with local youths as one of the leaders. After then, the history and background of the Yong People will be related, together with the presentation of the twin monasteries and the beautiful typical Yong’s arts that have been well kept by local people.
- 2nd learning point - The Yong handicraft textiles
- 3rd learning point - Baan Jaank Nak Museum
- 4th learning point - Wat Paa Tam, Yong People Museum, Herbs and Thai Massage Club. In addition, the local music and Yong dance can also be arranged to welcome the tourists.

3. For Orn Tai Sub-district, it will be Baan Pong Huay Lam cultural and eco- tourism types, managed by Baan Pong tourism organization group, Moo 8, Orn Tai Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. The tourism organization leading groups together set up the tourism activities focusing on the use of community major values where the original community was located, the production source of the pottery called “San Kamphang porcelain” as well as being the river source community who can recover Doi Ngom upstream forests making it back to the original fertile condition, the Royal project Huay Lam reservoir. By this, the carry-on strategies have been set under the “Wai Sah Kru Baa Sri Wichai” culture with the pagoda where the relics are kept located on the top of Doi Ngom and the feeding of river source spirits. There are altogether 5 learning points :

- 1st learning point - San Kamphang porcelain kiln
- 2nd learning point - Lucky trees plot of the province
- 3rd learning point - Herbs in Huay Lam forest
- 4th learning point - Chiang Mai Inland Fisheries Research and Development Center
- 5th learning point - Wai Sah Kru Baa Sri Wichai (Paying respect to Kru Baa Sri Wichai)

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำกรวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	10
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	13
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
3.1 การเตรียมความพร้อม และสร้างทีมวิจัยชุมชน	26
3.2 กลุ่มเป้าหมาย	27
3.3 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล	27
3.4 วิธีวิจัย	27

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 สักยภาพ ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง	29
4.2 ทุณชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน	30
4.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน	41
บทที่ 5 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย	
5.1 สรุปผลการวิจัย	48
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	52
5.3 แนวทางการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	55
5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	55
บรรณานุกรม	56
ภาคผนวก	
ก เครื่องมือการวิจัย	59
ข ภาพกิจกรรม	66
ประวัติผู้ทำรายงานการวิจัย	70

สารบัญภาพ

	หน้า	
แผนภาพที่ 1	แสดงองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน	14
แผนภาพที่ 2	แสดงการออกแบบความคิดการวิจัย	24
แผนภาพที่ 3	แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ตำบลออนใต้ ร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	32
แผนภาพที่ 4	แสดงการใช้ประโยชน์ป่าไม้ตำบลออนใต้ ร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	33

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลกอนไต้	7
ตารางที่ 2	แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลบวัก้าง	8
ตารางที่ 3	แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลร้องวัวแดง	9
ตารางที่ 4	แสดงผลวิเคราะห์กระบวนการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	15

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นการดำเนินธุรกิจที่มีเป้าหมายให้บริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจย่อยต่าง ๆ หลายประเภท ที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ตั้งแต่การผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค รวมถึงกิจกรรมและการบริการเพื่อความบันเทิงต่าง ๆ โดยพบว่าในบางโอกาสธุรกิจบางประเภทจะเป็นจุดดึงดูดให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวใดที่มีศักยภาพจัดการธุรกิจต่าง ๆ ให้สามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด ย่อมมีผลทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวในแหล่งนั้นประสบความสำเร็จมากที่สุดตามไปด้วย ในทางกลับกันหากสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวใดก็ตามที่มุ่งแต่จะพัฒนาเพื่อเศรษฐกิจโดยรวม โดยละเลยที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ธุรกิจต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะประสบปัญหา ขาดความน่าสนใจ และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมไปในที่สุด

อำเภอสันกำแพง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้มุ่งสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทำให้อำเภอสันกำแพงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรู้จักเพียงแค่มุมบ้านหัตถกรรมกระดาษสาบ้านต้นเปา หมู่บ้านทำร่มก่อสร้าง และน้ำพุร้อน สันกำแพง ในขณะที่สถานที่ที่สำคัญที่อยู่ในพื้นที่อำเภอสันกำแพง บางแห่งขาดการดูแลเอาใจใส่ บางแห่งถูกละเลย ขาดการนำมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติป่าดงพงไหว ตำบลร่องวัวแดง ซึ่งปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมจนเกินขีดความสามารถในการรองรับทำให้การไหลลดลง ในขณะที่ยังมีป่าดงพงไหวแห่งใหม่ ชุมชนชาวยอง และพิพิธภัณฑสถานของ พิพิธภัณฑสถานเครื่องถ้วยโบราณ วัดเก่าแก่สมัยก่อตั้งอาณาจักรล้านนา และอำเภอสันกำแพงอีกเป็นจำนวนมาก ที่ไม่ได้รับการนำมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

เครือข่ายประชาชนที่สนใจจัดการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ของอำเภอสันกำแพง จึงได้รวมกลุ่มกันและขอรับการบริหารวิชาการด้านการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ ซึ่งได้จัดกิจกรรมบริการวิชาการตามความต้องการของชุมชนขึ้นในระหว่างวันที่ 22-23 พฤษภาคม 2553 ที่ผ่านม ในกรณีนี้ออกงอกการสร้างความเข้าใจถึงหลักการสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วม โดยการรวมกลุ่มและแบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความสมัครใจ จากนั้นจึงค้นหาของดี หรือทุนของชุมชน 5 ด้านที่นำมาเป็นทรัพยากรในการจัดการท่องเที่ยว แล้วจึงตัดสินใจกำหนดรูปแบบหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน รวมถึงจำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน มีการนำผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ไปศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโอง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นจึงได้สรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ ดูงาน และแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามบริบทพื้นที่ จำนวน 6 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) ชุมชนบ้านร่องวัวแดง กลุ่มที่ 2) ชุมชนบ้านบวกล้างหมู 1 และ หมู 4 กลุ่มที่ 3) ชุมชนบ้านบวกล้าง หมู 6 หมู 7 และหมู 11 กลุ่มที่ 4) ชุมชนบ้านบวกล้างหมู 5 หมู 8 หมู 9 หมู 12 หมู 13 กลุ่มที่ 5) บ้านหัวทราย น้ำจ่า และทรายมูล และกลุ่มที่ 6) บ้านออนใต้ แล้วจึงระดมความคิดที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามกรอบแนวคิดชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทูทางธรรมชาติ 2) ทูมนุหัย 3) ทูทางสังคมและวัฒนธรรม 4) ทูทางเศรษฐกิจ และ 5) ทูทางกายภาพ นำมากำหนดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทใน 6 กลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนของอำเภอสันกำแพง จากการออกมานำเสนอของผู้เข้ารับการอบรม 6 กลุ่ม พบว่าชุมชนที่มีเชื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ 3 กลุ่ม ดังนี้คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการในครั้งนี้ ผู้แทนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมยังสะท้อนความคิดเห็นว่า แท้จริงแล้ว ทูและศักยภาพของชุมชนนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ประชาชนยังมีข้อจำกัดที่จะดำเนินการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ ยังเป็นธุรกิจท่องเที่ยวที่มีความซับซ้อนด้วยแล้ว หากปล่อยให้ประชาชนดำเนินการเพียงลำพังยิ่งเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีสถาบันการศึกษาเข้ามาทำวิจัยในพื้นที่อำเภอสันกำแพงเป็นจำนวนมาก พอหมดเงินหมดงาน โครงการจบ ทุกอย่างก็ยุติ ผู้เข้ารับการอบรมจึงได้ร้องขอให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนอำเภอสันกำแพงเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างจริงจังและยั่งยืน ทีมวิทยากรพิจารณาร่วมกันแล้วมีความเห็นว่า ในทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้จริงนั้นยังมีขั้นตอนกระบวนการอีกหลายขั้นตอนมาก ทั้งคนในชุมชนก็ขาดประสบการณ์ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจทั้งในกระบวนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและระบบการบริหารจัดการธุรกิจ

คณะนักวิจัยของสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาชีพ เชียงใหม่ เห็นควรช่วยให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอสันกำแพงได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยกำหนดความช่วยเหลือเร่งด่วนออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน 2553 เป็นโครงการวิจัยหารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะที่ 2 ระหว่างเดือนตุลาคม 2553 - กันยายน 2554 โครงการวิจัยเพื่อการศึกษาแนวทางการจัดการกลุ่มแต่ละพื้นที่และการพัฒนาการตลาด เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จึงต้องใช้งบวิจัยโครงการเร่งด่วนจากเงินผลประโยชน์สะสมของสาขาวิชาการจัดการ ปีงบประมาณ 2553 มาดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 โครงการวิจัยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ชุมชนเป้าหมายมีแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ ที่จะนำไปสู่การนำทุนดั้งเดิมในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน

ธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยขอรับการสนับสนุนในการดำเนินการในระยะที่ 2 ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน (คน ทู น และระบบการจัดการ) และปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง และสภาพการแข่งขัน) ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง

1.2.2 เพื่อตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องและความพร้อมของทุนชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน

1.2.3 เพื่อออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือก หรือโอกาสให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทราบศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน (คน ทู น และระบบการจัดการ) และปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง และสภาพการแข่งขัน) ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง

1.3.2 ได้รูปแบบการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน จากฐานข้อมูลทุนชุมชนทั้ง 5 ด้านและองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้าน ที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

1.3.3 ได้แนวทางในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่มีขอบเขตในการวิจัยประกอบด้วย

14.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตในด้านเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ

14.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

14.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

14.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ดำเนินการในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คือ

14.2.1 ตำบลออนใต้

14.2.2 ตำบลบวกค้าง

14.2.3 ตำบลร่องวัวแดง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1.5.1 ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความสามารถของชุมชนทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ คน ทูณ และระบบการจัดการภายในชุมชน รวมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน องค์การภายนอกที่เกี่ยวข้อง และสภาพการแข่งขันที่มีผลต่อชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ

1.5.2 ทูณชุมชน จำแนกเป็น 5 ด้าน โดยหมายถึง สิ่งที่เป็นมูลค่าและคุณค่าที่นับเป็นเงินมิได้ แต่มีความหมายต่อชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ประกอบด้วย 1) ทูณทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติรวมทั้งทรัพยากรที่ชุมชนก่อให้เกิดขึ้นหรือผลิตขึ้น เช่น พุงนา 2) ทูณมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญา ประสบการณ์ชีวิต และทักษะของผู้คนที่สร้างองค์ความรู้ด้านต่างๆ ในชุมชน 3) ทูณทางสังคมและวัฒนธรรม สถานที่หรือการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจากการนับถือศาสนา ความเชื่อ ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนขึ้นมา และมีกิจกรรมร่วมกันเกิดขึ้นด้วย 4) ทูณทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการใช้ทุนด้านต่างๆ มาก่อให้เกิดเป็นตัวเงิน และสินทรัพย์อื่นๆ ที่ทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจนี้ 5) ทูณทางกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานในการดำรงชีวิต และสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน

1.5.3 ธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มกันของประชาชนในชุมชนเดียวกันหรือชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน เพื่อเป็นเจ้าของและประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน และใช้ทรัพยากรในชุมชนของตนเองร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่คนในกลุ่มที่เป็นสมาชิก รวมทั้งผลประโยชน์ที่อยู่ในรูปของตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินแก่คนในกลุ่ม ในชุมชนโดยส่วนรวมด้วย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอสันกำแพง

2.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลออนใต้

2.1.3 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบวกค้าง

2.1.4 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลร่องวัวแดง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

2.2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.2.3 องค์ประกอบการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3.2 หลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3.3 ประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3.4 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอสันกำแพง

รัตนพร เสรษฐกุล (2537) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอำเภอสันกำแพงไว้ว่า ท้องที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันนี้นั้น เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย โดยในอดีตนั้นศูนย์กลางความเจริญและการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำบลออนใต้ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 23 กิโลเมตร โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏในศิลาจารึกของวัดเชียงแสน ตำบลออนใต้ ได้สันนิษฐานว่าชาวบ้านในแถบนี้ได้อพยพมาจากพันนาภูเตา แขวงเมืองเชียงแสน โดยยังพบว่ามีชาวบ้านหลายหมู่บ้านพูดภาษาของและลื้อมีสำเนียงคล้ายกับชาวเชียงแสน และบางหมู่บ้านยังมีการติดต่อกับญาติพี่น้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายอยู่ ทั้งนี้จากหลักฐานที่

พบแหล่งการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก โดยผู้ค้นพบเครื่องปั้นดินเผาโบราณกว่า 200 เศ ในบริเวณนี้เป็นคนแรกคือ พ่อหลวงปู่ โปธิตา ต่อมานายไกรศรี นิมมานเหมินทร์ได้ค้นคว้าเรื่องราวของเครื่องปั้นดินเผาดังกล่าว ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง ได้สรุปจำนวนเศเผาไว้จำนวน 83 เศในเขตหมู่บ้านป่าตึง และบริเวณใกล้เคียง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตำบลออนใต้ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางความเจริญ และเป็นเส้นทางการค้าสมัยโบราณ ทั้งนี้จากการบรรยายสรุปความเป็นมาของอำเภอสันกำแพงได้กล่าวถึงกรณีนี้ว่า พื้นที่ตำบลแม่ออนในปัจจุบันนั้น ในอดีตแม้จะเป็นพื้นที่ปกครองขนาดเล็กเมืองหนึ่งมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองมณฑลเทศาภิบาลในราว พ.ศ. 2442 ได้ถูกกำหนดให้มีฐานะเป็น แขวง ซึ่งเทียบเท่ากับอำเภอ เรียกว่า แขวงแม่ออน มีที่ว่าการแขวงแม่ออนอยู่ในบริเวณนี้ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์จลาจลที่ลุกลามมาจากกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ ได้มีชาวบ้านไทใหญ่หรือเงี้ยว จำนวน 11 คน มีอาวุธครบมือ บุกปล้น โรงกลั่นสุราที่บ้านป่าไผ่ ตำบลแช่ช้าง และทำการเผาที่ว่าการแขวงแม่ออนจนเสียหาย จึงต้องย้ายที่ทำการมาสร้างใหม่ที่บ้านสันกำแพง ซึ่งถูกใช้เป็นชื่ออำเภอในปัจจุบัน

สำหรับอำเภอสันกำแพงในปัจจุบันนั้นอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออก ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 ด้วยระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที มีเนื้อที่ 197,833 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอดอยสะเก็ด มีลำห้วยและสันเขาเป็นแนวแบ่งเขต ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านสหกรณ์ ตำบลออนกลางและตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน มีสันเขาเป็นแนวแบ่งเขตเช่นเดียวกับทางทิศเหนือ สำหรับทิศใต้ติดต่อกับอำเภอแม่ทา อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน ส่วนทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอเมืองและบ้านท่ากวาว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีลำน้ำกวางเป็นเส้นแนวแบ่งเขต

ภูมิประเทศของอำเภอสันกำแพงส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่อยู่ตอนกลางของอำเภอซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และยังมีที่ราบลุ่มแม่น้ำที่สำคัญคือ ลุ่มน้ำแม่ออน การแบ่งเขตการปกครองประกอบด้วย 1) ตำบลออนใต้ 2) ตำบลร่องวัวแดง 3) ตำบลแช่ช้าง 4) ตำบลสันกำแพง 5) ตำบลบวกค้าง 6) ตำบลสันกลาง 7) ตำบลแม่ปูคา 8) ตำบลห้วยทราย

อำเภอสันกำแพงได้รับการยอมรับให้เป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับและรู้จักกันมาอย่างยาวนานคือ บ่อสร้าง และน้ำพุร้อน โดยนักท่องเที่ยวจะมานั่งรถเข็นซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นงานหัตถกรรมที่สามารถเข้าถึงวิถีชีวิต และความงดงามของล้านนา และผลิตภัณฑ์จากโรงงานที่มีหลากหลายชนิดหลากหลายประเภทผลิตภัณฑ์ ซึ่งแม้ว่าในอำเภอสันกำแพงจะมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวิถีชีวิตที่น่าสนใจมากมาย ดังคำกล่าวที่ว่าสันกำแพงเป็นเมือง “ทิวทัศน์ขึ้นชื่อ เลื่องลือคนงาม เขตคาม โคนม ชื่นชมหัตถกรรม” แต่การท่องเที่ยวชมธรรมชาติและวิถีชีวิตในอำเภอสันกำแพงก็ยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

2.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลออนใต้ ตำบลออนใต้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอสันกำแพงระยะห่างจากตัวอำเภอ 7 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 41,740 ไร่ หรือ 41,531 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลศรีสองวังแดง จังหวัดเชียงใหม่ มีลำน้ำแม่ออนเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลทาเหนือ จังหวัดลำพูน มีสันเขาเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลออนกลางจังหวัดเชียงใหม่ มีคันทนาเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแช่ช้าง จังหวัดเชียงใหม่ มีเหมืองลึกเป็นแนวแบ่งเขต

ตำบลออนใต้มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขา อยู่ในชั้นความสูงประมาณ 340 เมตร ลาดเอียงมาทางทิศตะวันตก มีน้ำแม่ออนไหลผ่าน ซึ่งเป็นสายหลักสำคัญของตำบล เส้นทางคมนาคมมีถนนแยกจากทางหลวงเข้าสู่ตำบล ประชาชนจะอาศัยกระจายตามเส้นทางคมนาคมในตำบลประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 126 คน/ตารางกิโลเมตร โดยมีรายละเอียดจำแนกตามหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลออนใต้

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านป่าเหยง	176	177	353	156
2	บ้านโห่ง	205	203	408	161
3	บ้านริมออน	184	217	401	175
4	บ้านป่าแยะ	246	255	501	177
5	บ้านริมออนใต้	104	107	211	82
6	บ้านแม่ผาแหน	322	312	634	221
7	บ้านป่าดิ่ง	385	396	781	278
8	บ้านปง	225	239	464	158
9	บ้านป่าห้า	248	258	506	179
10	บ้านแพะ	211	209	420	153
11	บ้านป่าปางาม	275	281	556	164
	รวม	2,581	2,654	5,235	1,904

(ที่มา: คัดลอกจาก องค์การบริหารส่วนตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553)

2.1.3 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบวกล้าง ตำบลบวกล้างอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอสันกำแพง มีพื้นที่ประมาณ 72 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นชาวยอง มีอาชีพทางการเกษตร ไร่ข้าวและอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสันกำแพง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ้านธิ จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลแช่ช้าง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสารภี

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลบวกล้างส่วนใหญ่เป็นที่ราบกว้างขวาง มีแม่น้ำสำคัญสองสาย คือ แม่น้ำกอนไหลจากตำบลออนเหนือ ผ่านตำบลบวกล้างไปทางหมู่บ้านย่าไย ไหลลงสู่แม่น้ำกวง ในเขตอำเภอสารภี และมีแม่น้ำหาดไหลผ่านหมู่บ้านช่างเขียนไปถึงตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ การตั้งชุมชนของตำบลบวกล้างจะตั้งเรียงรายไปตามแนวถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้าน ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 250 คน/ตารางกิโลเมตร โดยมีรายละเอียดจำแนกตามหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลบวกล้าง

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านบวกล้าง	495	520	1,015	350
2	บ้านบวกล้าง	282	299	581	179
3	บ้านต้นคู	257	284	541	196
4	บ้านป่าตาล	203	210	413	146
5	บ้านแม่แต	159	133	292	108
6	บ้านร้อยพร้อม	457	498	955	349
7	บ้านย่าไย	211	257	468	170
8	บ้านกอสะเลียม	367	428	795	315
9	บ้านร้อยกองข้าว	306	362	668	237
10	บ้านช่างเขียน	311	317	628	243
11	บ้านโป่ง	353	371	724	238
12	บ้านร้อยกองข้าวใต้	174	171	345	111
13	บ้านหนองเหนียง	207	219	426	129
	รวม	3,782	4,069	7,851	2,771

(ที่มา: คัดลอกจาก เทศบาลตำบลบวกล้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553)

2.1.4 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลร้องวัวแดง ตำบลร้องวัวแดงเป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบเชิงเขา สูงกว่าระดับน้ำทะเล 340 เมตร ลาดเอียงมาทางทิศตะวันตก และมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ห้วยทราย อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

ทิศใต้ ติดกับ ต.แช่ช้าง และ ต.กอนใต้ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.สหกรณ์ และ ต.ออนกลาง กิ่งอ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดกับ เทศบาลตำบลสันกำแพง จ.เชียงใหม่

มีคลองชลประทาน แม่กวง น้ำแม่ออน เหมืองเป่า และเหมืองฮ่อไหลผ่านเป็นสายหลักของเกษตรกร อาชีพหลักของชาวบ้านทำนา ทำไร่ ทำสวน ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดจำแนกตามหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงประชากรรายหมู่บ้านของตำบลร้องวัวแดง

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านวังธาร	182	174	356	128
2	บ้านใหม่	167	196	363	151
3	บ้านร้องวัวแดง	315	320	635	242
4	บ้านม่วงเขียว	329	352	681	294
5	บ้านน้ำจำ	124	128	252	98
6	บ้านน้ำจำ	432	471	903	343
7	บ้านร้องวัวแดง	334	357	691	297
8	บ้านม่วงม้าเหนือ	197	224	421	165
9	บ้านม่วงม้าใต้	213	252	465	179
10	บ้านใหม่	286	268	554	272
11	บ้านร้อง	150	155	305	124
	รวม	2,729	2,897	5,626	2,293

(ที่มา: คัดลอกจาก องค์การบริหารส่วนตำบลร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์เดินทางไปในพื้นที่ห่างไกลจากสังคมเมืองของกษัตริย์และขุนนางในราชสำนักมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวในยุคเก่า (เพชรศรี นนท์ศิริ, 2550) ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 การท่องเที่ยวยุคใหม่จึงเกิดขึ้น โดยเป็นการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจของชนชั้นกลาง และขยายกว้างขึ้นตามความก้าวหน้าของการคมนาคม (เพชรศรี นนท์ศิริ, 2550 และบุญยศฤกษ์ อเนกสุข, 2549) องค์การสหประชาชาติ

(เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยว ไว้ว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่น เป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

สำหรับความหมายของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านก็ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวโดยสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว เป็นการเดินทาง ที่มิใช่การประกอบอาชีพและไปอยู่เป็นประจำ แต่มีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ เพื่อการพักผ่อนในวันหยุด เพื่อวัฒนธรรมและศาสนา เพื่อการศึกษาเพื่อการกีฬา และบันเทิง เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา เป็นต้น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552 และ วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ, 2550)

สรุปในความหมายของคณะผู้วิจัยได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยมีได้มีเป้าประสงค์ในการทำงาน หรือ อยู่ประจำ เป็นการพักผ่อนในยามว่าง ศึกษาเรียนรู้ ประชุมสัมมนาเยี่ยมเยียนญาติมิตร ตลอดจนการทำงานอดิเรกต่าง ๆ เช่น การปั่นจักรยาน ถ่ายภาพ และเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

2.2.2 ทฤษฎีการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างจากอุตสาหกรรมด้านอื่น ๆ ตรงที่ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวต้องเดินทางไปใช้บริการหรือสัมผัสกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ณ สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวนั้น (คณะกรรมการการท่องเที่ยวและกีฬา วุฒิสภา, 2540) ทำให้ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวนั้น คือทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ที่นำมาพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยว ที่จะขายหรือสร้างแรงดึงดูดให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึง แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นเป็นที่น่าสนใจ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

2.2.2.1 ทฤษฎีการการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพภูมิประเทศ รวมทั้งอากาศ และทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ชายหาด เกาะแก่ง สัตว์ป่า เป็นต้น

2.2.2.2 ทฤษฎีการการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติ โบราณคดี และศาสนาที่แสดงถึงอารยธรรมของท้องถิ่น มีผลดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเยือน เช่น เมืองโบราณ พระราชวัง ปราสาท หิน สุสาน หอไตร พิพิธภัณฑ์ อนุสาวรีย์ อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน สมรภูมิ บ้านบุคคลสำคัญ วัด โบสถ์ วิหาร เทวรูป รูปปั้น พระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

2.2.2.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ และถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สถาปัตยกรรม ภาษา การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ ประเพณี งานเทศกาล พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2.2.2.4 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างกิจกรรมใหม่หรือปรับปรุง ดัดแปลงให้สถานที่ที่มีความหลากหลายในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สวนสัตว์ ศูนย์วิจัย เกษตร สวนส้ม สวนกล้วยไม้ สวนสนุก สถานที่ชมทิวทัศน์ สถานบันเทิง สถานที่ซื้อสินค้า สถานที่เล่นกีฬา พิพิธภัณฑ์สถานของเอกชน เป็นต้น

2.2.3 องค์ประกอบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไร้ตัวตน (เกิดชาย ช่วย บำรุง, 2552) กล่าวคือ การท่องเที่ยวเป็นการรวมตัวของอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างน้อย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

2.2.3.1 ที่พัก (Accommodation) หมายถึง สถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้คนเดินทางหรือนักท่องเที่ยวได้เข้าพัก พร้อมการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งปัจจุบันธุรกิจที่พักได้พัฒนาเรื่อยมา โดยมีรูปแบบการให้บริการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าอย่างสูงสุด มีการบริหารงานในระบบเครือข่ายทั้งในรูปแบบของเครือข่ายท้องถิ่นและเครือข่ายระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาธุรกิจที่พักรูปแบบต่าง ๆ ยังเป็นแรงผลักดันให้มีการแข่งขันกันสูงขึ้น ทั้งในระบอบมาตรฐานการบริการที่สูงขึ้น และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการจัดการที่เอื้อประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติ และมีความยั่งยืนของการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

2.2.3.2 การคมนาคม (Accessibility) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งการคมนาคมในปัจจุบันได้ถูกพัฒนาให้สามารถตอบสนองการเดินทางท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบเช่น ธุรกิจการบิน การเดินเรือ และการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ รถโดยสาร รถไฟ รถไฟฟ้า เป็นต้น

2.2.3.3 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวได้ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา น้ำตก เกาะ แม่น้ำ หาดทราย ฯลฯ สิ่งดึงดูดใจประเภทวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง งานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น ซึ่งสิ่งดึงดูดใจนี้หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือมีความโดดเด่นและเป็นที่สนใจกว่าแหล่งอื่น ๆ เช่น ทะเลหมอก ทะเลหมอก บ่อน้ำพุร้อน เป็นต้น

2.2.3.4 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง สิ่งที่จัดขึ้นเพื่อให้เอื้อประโยชน์ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ แผนที่ อินเทอร์เน็ต ศูนย์ให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.3.5 กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) หมายถึง ผลผลิตกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น โดยรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ จะแตกต่างกันตามประเภทของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การนั่งช้าง การดูนก ฯลฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น การดำน้ำ การตกปลา เป็นต้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT หรือ Host management) เป็นแนวคิดของการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) (Weaver, 2001 อ้างใน ลูมาพร มุณีแถม 2552) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความคาดหวังว่าจะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ได้เป็นอย่างดี โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้ความสำคัญกับคุณภาพ และเน้นการจัดการอุปทานหรือฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว (Host management) เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และมีหัวใจสำคัญที่สุดคือการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และมีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการอย่างมีส่วนร่วม ตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ไปท้องถิ่น ทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นนั้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมีการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน (สินธุ์ สิริโรบล. 2546)

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากเอกสารทั้งในและต่างประเทศนั้นไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งยกตัวอย่างผลสังเกตได้ดังนี้

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

นอกจากนี้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้นิยามเชิงปฏิบัติการในงานการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด
ทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสีย
จากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิต ของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยใน
การจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้
ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดย
เน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถ
ในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

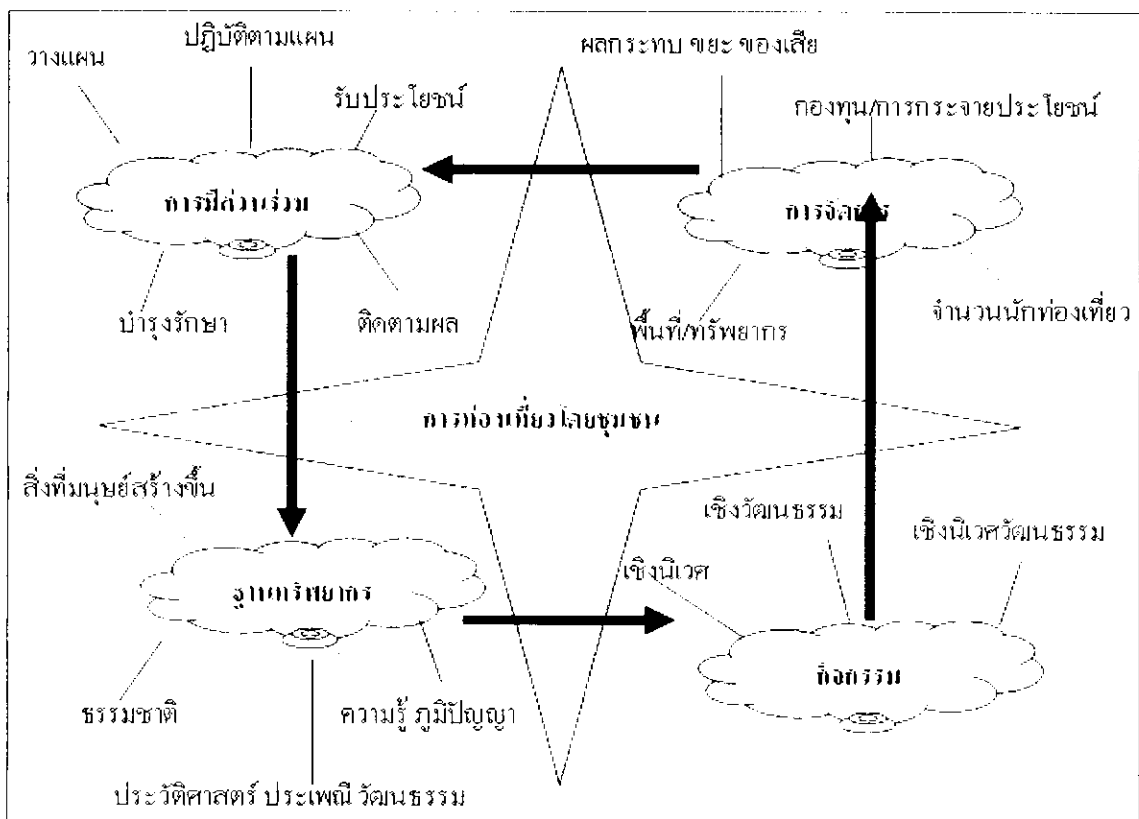
รัตนา กิติกร (2547 อ้างใน สายรุ้ง ดิน โลกสูง, 2549) ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนไว้ในจดหมายข่าวสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ไว้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
เกิดจากฐานคิดว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับเข้มข้น โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติ
ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม
ไม่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรม มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม และถูก
นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น
สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในระยะยาว อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวทางการ
พัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่เจ้าบ้าน(Hosts)คือ
ประชาชนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดทิศทางนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน
ด้านต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน มากำหนดเป็น
กิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะที่เน้นการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ซึ่งจะช่วยสร้าง
เสริมความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชนด้วยความเคารพในความแตกต่างทาง
วัฒนธรรม พร้อมกับเกิดการกระจายรายได้ หมุนเวียนอยู่ในชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมถึง
การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการฟื้นฟู บำรุงรักษา
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่นำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ได้อย่างยาวนานจนถึงรุ่น
ลูกหลาน

2.3.2 หลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้
ฐานทรัพยากรของชุมชนมาจัดการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน โดยสมาชิกชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของและ
จัดการการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น ทั้งนี้เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ
พัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
วัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด
ทิศทางการพัฒนาตลอดจนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาใน

ภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้ว นับได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นคุณภาพใหม่ทางการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่า ความสนุกสนานและความบันเทิง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้การท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ กล่าวคือเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีที่พักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยนำฐานทุนเดิมในชุมชนมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการสร้างดุลยภาพระหว่างคุณค่าและมูลค่าทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(ที่มา: คัดลอกจาก สินธุ์ สโรบล, 2546)

จากแผนภาพที่ 1 เป็นองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งได้มาจากบทเรียนและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ (สินธุ์ สโรบล, 2546) ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทักษะในการจัดการทรัพยากรที่เป็นฐานทุนเดิมของชุมชน เพื่อนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์และมีการจัดการให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยาวนาน กล่าวคือจะต้องมีการปกป้อง ฟื้นฟูและบำรุงรักษาให้ทรัพยากรเหล่านั้นเพียงพอกับการใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ทักษะในการปฏิบัตินั้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วม

ของประชาชนซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอันจะส่งผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินการท่องเที่ยว รวมทั้งยังเป็นตัวแปรที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ตั้งแต่เริ่มต้นร่วมกันเป็นเจ้าของ มีการแบ่งงาน แบ่งกิจกรรม และความรับผิดชอบไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการที่มีการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) การศึกษาฐานทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการผลิตของชุมชน เพื่อนำมาเป็นปัจจัยต้นทุนในการกำหนดเป็นกิจกรรมหรือโปรแกรมการท่องเที่ยว 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกิจกรรมที่เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งที่พบส่วนใหญ่ในสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ทั้งนี้กิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวมานี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันกำหนดทิศทางว่าชุมชนจะดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใดที่สอดคล้องกับสภาพบริบท ทุนทรัพยากรและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้มากที่สุด และ 4) การจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมุ่งจัดการความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน มุ่งเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่มีคุณภาพ พร้อมกับความพยายามที่จะลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวในด้านการใช้ทรัพยากร พื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยว การตลาด ขยะของเสีย ตลอดจนจะต้องกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ภายในชุมชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวเกิดพลังเป็นเครื่องมือการพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.3.3 ประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากบทเรียนและประสบการณ์จากพื้นที่ภาคเหนือ (สินธุ์ สโรบล, 2546) สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้พอสังเขปดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลวิเคราะห์กระบวนการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
1. ความเข้าใจ การท่องเที่ยว โดยชุมชน	1. การวางแผนจัดการ ท่องเที่ยวอย่างมีส่วน ร่วม	กิจกรรม หรือ โปรแกรม การ ท่องเที่ยวที่ช่วย	1. เป็นเครื่องมือการพัฒนา เศรษฐกิจ ส่งเสริมให้เกิดการ จ้างงาน ลดช่องว่างรายได้ บรรเทาความอดอยาก	สร้างค่านิยมเข้มแข็ง ให้องค์กรชาวบ้าน ในการจัดการ ทรัพยากร ธรรมชาติ และวัฒนธรรม
2. การมีส่วน ร่วมของผู้มี ส่วนได้ส่วน เสียในชุมชน	2. ลงมือดำเนินการ จัดการท่องเที่ยวโดย เน้นจากการศึกษาข้อมูล ทรัพยากรและฐาน ทุนเดิมของชุมชน	เสริมสร้างความ ภาคภูมิใจในวิถี ชีวิต วัฒนธรรม ของท้องถิ่น และ สร้างความรู้ ความ	2. ปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการเปลี่ยนแปลงสังคม มีงบประมาณจากรัฐบาล สนับสนุน	สนับสนุนการ ดำรงชีวิตอย่าง ยั่งยืน

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
3. แคนนำ หรือ กลุ่มองค์กรใน ชุมชน	กำหนดเป็นกิจกรรม หรือโปรแกรมการ ท่องเที่ยว 3. กำกับ ติดตาม ตรวจสอบการ ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 4. ปรับปรุงกิจกรรม การท่องเที่ยว	เข้าใจและความ ประทับใจให้กับ นักท่องเที่ยวผู้มา ท่องเที่ยวในชุมชน	3. พื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 4. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทั้ง ภายในและภายนอกชุมชน 5. ลดความขัดแย้ง ระหว่าง ชุมชนและภาครัฐ โดยเฉพาะ ประเด็นด้านสิทธิชุมชนกับการ จัดการทรัพยากร	

จากตารางที่ 4 พบว่าหากชุมชนมีความเข้าใจในหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างดีแล้วเกิดการมีส่วนร่วมกันภายในชุมชน เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทุนเดิมของชุมชน มากำหนดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างความรู้ ความเข้าใจและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาท่องเที่ยวในชุมชน ผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างน้อย 5 ด้านและผลลัพธ์ดังกล่าวจะนำไปสู่ผลกระทบอันเป็นเป้าหมายสำคัญคือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนให้คนหรือกลุ่มองค์กรในชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตอันเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

2.3.4 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้การจัดการที่มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้น จะทำให้การท่องเที่ยวยั่งยืนได้ ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวถึงรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 2 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนในท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มากกว่าการเสริมแต่งสภาพธรรมชาติและ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งการท่องเที่ยว 2) เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 3) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือได้รับประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมโดยตรง อันจะเป็นการสร้าง ความพึงพอใจและช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) เพื่อให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใน

ขณะเดียวกันก็เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม วัตถุประสงค์พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อันประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Libanda B. and Blignaut J.N. (2008) ได้วิจัยเกี่ยวกับผลของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศนามิเบียพบว่า การท่องเที่ยวท้องถิ่น หรือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เป็นประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรและบรรเทาความยากจนของประชาชนในชุมชน นามิเบีย (Namibia) เป็นอย่างมาก จากจุดเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1992 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้พัฒนานโยบายให้เกิดการหน่วยงานจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าและพรรณพืชที่ชัดเจน ซึ่งเรียกว่า หน่วยผู้พิทักษ์ (Conservancies) ซึ่งในนามิเบียก็ได้ใช้นโยบายดังกล่าวมาไว้ในปี ค.ศ. 1995 โดยเป็นการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ภายใต้การท่องเที่ยว ซึ่งก็ทำให้เกิดอาชีพและมีผลิตภัณฑ์จากการใช้ทรัพยากรในธรรมชาติมากขึ้น ทั้งนี้รายได้ที่เข้าสู่กลุ่มผู้พิทักษ์ (Conservancies) เพิ่มขึ้นตามลำดับ จากที่ไม่มีเลยในปี ค.ศ. 1996 กลายเป็นจำนวนมากกว่า 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ.2005 พร้อมกับมีกลุ่มผู้พิทักษ์ (Conservancies) จำนวน 50 กลุ่ม ที่ทำหน้าที่จัดการการพื้นที่และปกป้อง พื้นฟูทรัพยากรสัตว์ป่าและพรรณพืช ซึ่งก็ทำให้สิ่งมีชีวิตใกล้สูญพันธุ์บางชนิดกลับคืนมามีจำนวนมากขึ้น เช่น แรดดำ ม้าลาย(Hatmann's zebra) และช้างที่มีจำนวน 300 ตัวในช่วงต้นปี ค.ศ. 1990 เป็นจำนวนกว่า 950 ตัวในปัจจุบัน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวในนามิเบียจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดพลังในการจัดการทรัพยากรเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในชุมชน ช่วยลดช่องว่าง คนจนกับคนรวย ด้วยการสร้างโอกาส

ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ทั้งในแบบงานประจำกว่า 682 ตำแหน่ง และแบบงานเสริมอีกกว่า 5.155 ตำแหน่ง

ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกันกับ Lesego S. Sebele. (2009) ที่ศึกษาถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ได้ศึกษาถึงความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นลักษณะที่มีกลุ่มองค์กรเข้ามาจัดการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน กรณีศึกษาองค์กรชุมชน (Khama Rhino Sanctuary Trust : KRST) ในบอตสวานา (Botswana) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญ ด้วยการใช้แบบสอบถามทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การระดมความคิดแบบ Focus group ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิด้านการท่องเที่ยวจากเอกสาร วารสาร อินเทอร์เน็ต ซึ่งก็พบข้อสรุปในทิศทางเดียวกันว่า ในบอตสวานาเป็นพื้นที่อีกแห่งหนึ่งที่พบว่าการจัดการทรัพยากรชุมชนนั้นเป็นแบบการได้ประโยชน์ร่วมกัน (Win-Win Situation) ระหว่างการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยฐานคิดที่สนับสนุนให้ชุมชนเป็นเจ้าของและจัดการทรัพยากรส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในท้องถิ่น ทำให้เกิดองค์กรชุมชนที่มีชื่อเรียกว่า The Khama Rhino Sanctuary Trust (KRST) ที่ทำหน้าที่หลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรพืชและสัตว์ป่าประจำถิ่น โดยเฉพาะแรด ด้วยการใช้การท่องเที่ยวและหลักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้ให้กับชุมชน 3 แห่ง ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีนัยสำคัญต่อการสร้างทางเลือกความอยู่รอดให้กับท้องถิ่น ด้วยการจ้างงานด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งในลักษณะงานประจำและรายได้เสริม เป็นแหล่งสร้างให้เกิดสินค้าและบริการ พร้อมทั้งยังช่วยเปิดโอกาสให้ชุมชนชนบทได้รับความสนใจ มีโอกาสได้เข้าถึงแหล่งทุนหรือโครงการสนับสนุนของภาครัฐมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกันกับผลการวิจัยของ Libanda B. and Blignaut J.N. (2008) แต่ Lesego S. Sebele. (2009) ได้นำเสนอประเด็นความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีที่มีองค์กรชุมชน (The Khama Rhino Sanctuary Trust: KRST) เป็นแกนในการดำเนินการดังต่อไปนี้คือ ผลการศึกษาอีกด้านหนึ่งได้พบ ว่าชุมชนยังขาดทักษะในการจัดการธุรกิจ และการทำการตลาด ขาดการจัดตั้งกองทุนสำหรับดำเนินการ ในขณะที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น กับจำนวนแรงงานที่ยังคงค้างหรือหลงเหลืออยู่ ภายใต้ต้นทุนจำนวนมากในการสร้างให้เกิดผู้นำหรือผู้ดูแลการท่องเที่ยว ซึ่งในกรณีนี้หากรายได้จากการท่องเที่ยวหรือจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพียงพอ เพียงแค่ค่าจ้างในองค์กร KRST ในการปฏิบัติการหลัก ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้กับชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวต่อไป นอกจากนี้จากผลการจัดเวทีระดมความคิดของชาวบ้านใน 3 ชุมชนที่องค์กร KRST ดำเนินการอยู่นี้พบว่ามีความเสี่ยงต่อความล้มเหลวสูงเนื่องจาก ชุมชนให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ด้านสังคมวัฒนธรรมสูงกว่าด้านทุนดำเนินการ เช่นกรณีการนิยมเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยให้หากินเองในทุ่งหญ้า ทำให้เนื้อสัตว์ไม่มีคุณภาพ ไม่สามารถขายในราคาที่ดีได้ เป็นต้น ประเด็นสำคัญที่พบต่อมามีคือ ชุมชนยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ และขาดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

จากผลงานวิจัยของต่างประเทศที่กล่าวถึงในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในต่างประเทศว่ามีลักษณะเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยส่วนมากที่พบจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยกลุ่มและองค์กรเหล่านั้นจะสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตลอดทั้งกระบวนการดำเนินงานได้อย่างไร

ในขณะที่สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยนั้น (มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ, 2548) ได้สรุปภาพรวมไว้ว่ารัฐบาลไทยได้มีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวไปสู่ทุกชุมชน เนื่องจากเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างมาก ลักษณะและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละแห่งก็จะมีคล้ายคลึงกัน โดยจะเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมและการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Home stay) กิจกรรมการท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน อาทิ การเดินป่า ชมธรรมชาติ ดูนก ชมดอกไม้ ต้นไม้ ศึกษาสมุนไพร การเรียนรู้และร่วมดำเนินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งเป็นแนวโน้มของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่จะเป็นพวกรักการผจญภัย ใฝ่รู้ มีการศึกษา และชอบทดลอง โดยมีแรงจูงใจในการเดินทางคือต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ มองโอกาสทางด้านธุรกิจและสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความต้องการในอาหารท้องถิ่น สนใจศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตพื้นบ้าน ส่วนความถี่ในการเดินทางและการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินด้วยตัวเองไม่จำเป็นต้องทำเป็นกลุ่มเล็กๆ และมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้แนะนำในการท่องเที่ยว เช่น ไกด์สำหรับเดินป่า ดูนก ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน และบางแห่งได้ให้บริการแบบโฮมสเตย์ รวมทั้งสิ้นกว่า 152 แห่ง ซึ่งพบมากที่สุดในพื้นที่ภาคเหนือกว่า 72 แห่ง และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกภูมิภาค เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมท่องเที่ยวแบบนี้มากขึ้น และชุมชนเองก็เห็นประโยชน์และมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งพบจุดแข็งและจุดอ่อนของการท่องเที่ยวดังนี้

จุดแข็งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย

1. มีแหล่งท่องเที่ยวให้เลือกหลากหลาย โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกท่องเที่ยวได้ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ
2. แหล่งท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใหม่ ทำให้สภาพแวดล้อมยังคงมีความสมบูรณ์ และชาวบ้านในแต่ละชุมชนต่างช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้เป็นอย่างดี

3. การท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนจะมีการนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การวาดแผน โบราณ หัตถกรรมพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร

4. ในแต่ละท้องถิ่นจะมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง และมีการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ และประเพณีของชนเผ่าต่างๆ ได้แก่ การเดินจะคิงของชาวมูเซอ การเล่นเครื่องดนตรีเตหน้าของชาวปกากะญอ เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวภายในประเทศของไทยมีความสะดวกในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเดินทางโดยรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีสายการบินราคาประหยัด (Low Cost Airlines) เกิดให้บริการหลายสายการบินด้วยกัน อาทิ Air Asia, Nok Air และ One two go by Orient Thai

6. ลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นคนยิ้มง่าย มีอัธยาศัยดี และโอบอ้อมอารี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอบอุ่นและเป็นกันเอง

7. เอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของไทย คือ อาหารไทยนั้นมีรสชาติที่อร่อย โดยในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีอาหารประจำท้องถิ่นแตกต่างกันไป เช่น ภาคเหนือก็จะมีน้ำพริกฮ่ออง แกงฮังเล แกงโฮะ เป็นต้น

จุดอ่อนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย

1. การดำเนินงานของชาวบ้านยังขาดความเข้มแข็ง โดยการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ให้คำแนะนำและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

2. พฤติกรรมการเลียนแบบ โดยส่วนใหญ่แล้วเมื่อเห็นว่าชุมชนใดประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ก็จะมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองบ้าง โดยที่ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดความซ้ำซาก เนื่องจากรูปแบบก็จะคล้ายคลึงกันหมด

3. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวน้อย ทำให้การกระจายผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ โดยส่วนใหญ่จะตกเป็นของคนบางกลุ่มหรือคนส่วนน้อยในชุมชน

4. ชาวบ้านให้ความสนใจกับอาชีพหลักซึ่งมีรายได้ที่แน่นอนมากกว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่น้อยและไม่แน่นอนทำให้ในบางชุมชนขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

5. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ คือ บอกต่อกันปากต่อปาก ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาค่อนข้างจำกัดเฉพาะกลุ่ม

6. เกือบทุกแห่งมีปัญหาในเรื่องของการใช้ภาษาต่างประเทศ ทำให้ต้องมีล่ามหรือไกด์จากภายนอก เดินทางมากับนักท่องเที่ยวด้วย

7. เกือบทุกหมู่บ้านไม่มีการบันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวรายได้จากการท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายที่เป็นระบบ

สำหรับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยนั้น สามารถยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

นำชัย ทนุผล และคณะ (2545) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านโป่งในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวทางที่จะดำเนินธุรกิจชุมชน เพื่อศึกษาสำรวจ และกำหนดทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่จะสำคัญที่มีศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาและพัฒนา รูปแบบการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานเพื่อศึกษา ลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว และเพื่อวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีผลการวิจัยพบว่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จำนวน 3,663 ไร่ ที่ติดกับชุมชนมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากเป็นผืนป่าดั้งเดิมมีความสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ และมีวัฒนธรรมชุมชนที่หลากหลายบนระบบนิเวศแห่งนี้ จากนั้นคณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกระบวนการในการพัฒนาแนวคิดด้วยเทคนิค AIC ผลการวิจัยชาวบ้านของชุมชนได้จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง มีระเบียบข้อบังคับของชมรม มีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการ กำหนดจุดสนใจบนเส้นทางนำเที่ยว และพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติจำนวน 3 เส้นทาง ในป่าอนุรักษ์บ้านโป่ง พร้อมหลักหมุดบนจุดสนใจและแผ่นพับสื่อความหมาย นอกจากนี้จัดฝึกอบรมเสริมประสบการณ์แก่สมาชิกชมรมในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการให้บริการอาหาร และที่พัก Homestay ปัจจุบันโครงการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งนี้ได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ และใช้เป็นโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ด้วย ทั้งนี้ได้ดำเนินการในรูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านโป่งมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบของชมรมที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยมีประธานชมรมและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆคือ ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายพัฒนาและจัดการนำเที่ยว ฝ่ายส่งเสริมและประสานงานบริการ ฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว และฝ่ายประชาสัมพันธ์รับผิดชอบดำเนินกิจกรรม ดเนินการ ได้มาจากกระดมหุ้นจากสมาชิกชมรม ผลกำไรมีระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สมาชิกโดยแบ่งสัดส่วนของรายได้จากรายการนำเที่ยว ซึ่งมี 4 รายการ อัตราค่าบริการและกิจกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่รายการนำเที่ยวครึ่งวันอัตราค่าบริการ 80 บาท ถึงรายการนำเที่ยวแบบค้างคืนอัตราค่าบริการ 270 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน การแบ่งปันผลประโยชน์นั้นผู้ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะได้รับค่าจ้างคนละ 100 บาท ต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม การพักค้างคืนแบบ Homestay เจ้าของบ้านจะได้รับ 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ซึ่งต้องจัดเตรียมอาหารเช้าแก่นักท่องเที่ยวด้วย

กลุ่มแม่บ้านจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหาร โดยผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาจัดทำ สำหรับค่าอาหารและเครื่องคัมจะได้รับ 60 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนน้อย วัตถุประสงค์จะนำนักท่องเที่ยวไปทานอาหารตามร้านอาหารที่เป็นสมาชิกชมรม ฯ ในหมู่บ้าน และร้านอาหารจะแบ่งเงินเข้าชมรมอัตราร้อยละ 5 ของค่าอาหารทั้งหมด สำหรับค่าบริการที่เหลือจากรายจ่ายจะนำเข้าเป็นผลกำไรของชมรม โดยฝ่ายบัญชีจะจัดทำบัญชีและนำเงินเข้าฝากไว้กับธนาคาร เพื่อนำมาปันผลตามจำนวนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปี

2. งานวิจัยด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

ไกรสิทธิ์ สติธิโชค และคณะ (2546) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ชุมชนบ้านห้วยขี้เหล็ก สืบเนื่องจาก ความเชื่อและการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมอำเภอมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการหลั่งไหลของกระแสความเชื่อและวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน อำเภออย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการสูญเสียภูมิปัญญา พิธีกรรม ประเพณีอันดีงามของชนเผ่าอาข่า การวิจัยนี้เกิดขึ้นจากวิกฤติดังกล่าว และมองเห็น โอกาสในการใช้การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นฐานทุนเดิมของชาวอาข่า การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณีในรอบปีของชนเผ่าอาข่า เพื่อผลิตสื่อและคู่มือท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาข่า เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมในรอบปี และเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาข่า ที่เหมาะสมกับกาลสมัยและสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่าหมู่บ้านเป้าหมายตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตร ขึ้นไป มีภูเขาล้อมรอบ มีพื้นที่ป่าประเภทต่างๆเช่นป่าพิธีกรรม ป่าใช้สอย ป่าต้นน้ำ ป่าปลูก มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ ถือเป็นจุดเด่นของพื้นที่แถบนี้ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ระยะแรก ได้เรียนรู้ว่าเนื้อหาของพิธีกรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของอาข่าที่ปฏิบัติและสืบทอดมายาวนานเกี่ยวข้องพันกับการประกอบอาชีพ การปกครอง สาธารณสุข ศิลปะ การละเล่น การอนุรักษ์ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางอบรมเผยแพร่ และปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างสมบูรณ์

จากการศึกษาเพิ่มเติมจากเว็บไซต์เผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านห้วยขี้เหล็ก (http://www.cbt-i.org/community_activity internet available 7 มิถุนายน 2553) พบว่าบ้านห้วยขี้เหล็ก มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องไปกับวิถีชีวิตของชุมชน โปรแกรมการท่องเที่ยว จึงเน้นการเรียนรู้วิถีชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวัฒนธรรมประเพณี 2) ด้านสิ่งแวดล้อมและป่าชุมชน 3) ด้านการประกอบอาชีพเกษตรบนที่สูง ซึ่งกำหนดให้ตรงกับช่วงเวลาพิธีกรรมประเพณีของชุมชนเท่านั้น โปรแกรมการท่องเที่ยวใน 1 ปีมีทั้งหมด 9 โปรแกรม ดังนี้

เดือนเมษายน : ชมปีใหม่ที่พื้นบ้าน และเล่นชนไข้แดงในประเพณี ชนไข้

เดือนเมษายน : ศึกษาประวัติการสร้างประตูหมู่บ้าน ในพิธีกรรมปลูกประตูหมู่บ้าน

เดือนพฤษภาคม : ร่วมบูชาแม่คงคาและปลูกข้าวแรกเริ่มในพิธีปลูกข้าว

เดือนมิถุนายน : กินผักพื้นบ้าน และร่วมในพิธีเรียกขวัญไร่ข้าว

เดือนสิงหาคม : ทดสอบกำลังใจ ชมการละเล่นในประเพณีโล้ชิงช้า

เดือนกันยายน : ทำบุญรับบรรพชนในประเพณีดอนขนไก่

เดือนกันยายน : ร่วมโล้ฝู้ออกจากชุมชนในประเพณีโล้ฝู้อ่าซ่า

เดือนตุลาคม : เลือกวันดีและกินข้าวใหม่ในพิธีกรรมกินข้าวใหม่อ่าซ่า

เดือนธันวาคม : เพิ่มอายุตนเอง และร่วมแข่งหมุนลูกข่างในประเพณีปีใหม่มูลูกข่าง

3. งานวิจัยด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน

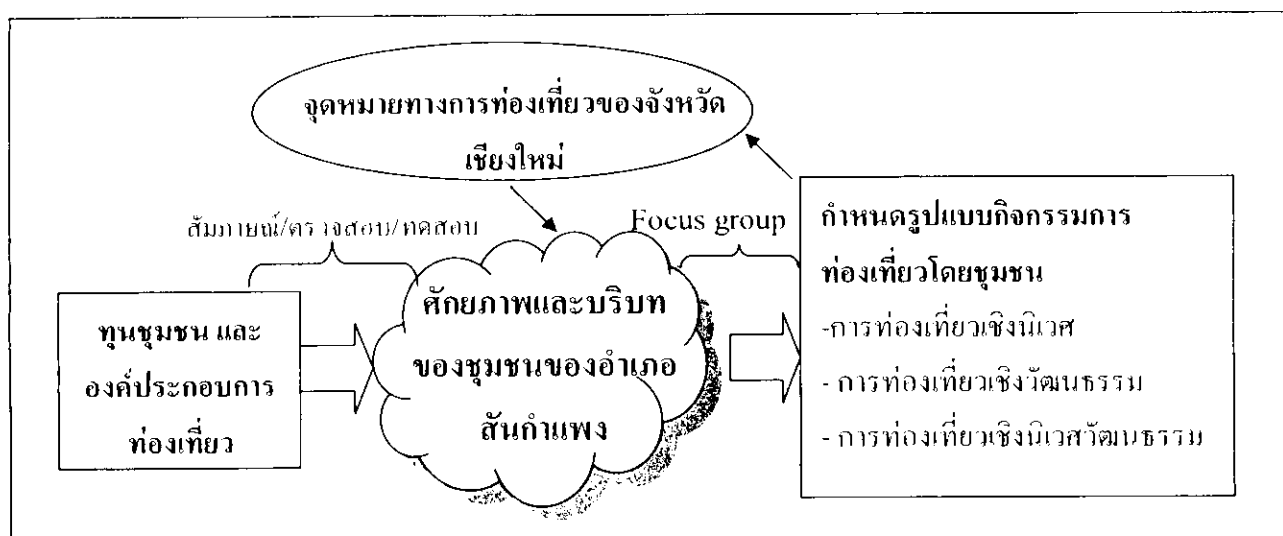
ดารณี บุญธรรม และคณะ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ-सानก้วย ตำบลผาซางน้อย อําเภอปาง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาบ้านน้ำคะ-सानก้วย โดยใช้กระบวนการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และเพื่อหารูปแบบกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ้านน้ำคะ-सानก้วย โดยมีผลการวิจัยว่า ชุมชนบ้านน้ำคะ-सानก้วย เป็นชุมชนพื้นที่สูง มีภูเขาล้อมรอบ อากาศเย็นสบายตลอดปี มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ สมุนไพร พืชพรรณไม้ต่างๆดิน น้ำ ป่า ถ้ำ และสัตว์ป่า มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ คอยภูถังกา น้ำตก 7 แห่ง ถ้ำ 4 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆหมู่บ้านอีกหลายแห่ง อาทิ ภูถังกา รีสอร์ท น้ำตกภูถังกา ถ้ำสะเทิน ถ้ำหลวง และยังมีหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเข้าหรือเผ่าเมี่ยนซึ่งมีวัฒนธรรม ประเพณีโดดเด่นอีกชนเผ่าหนึ่ง ห้วยน้ำคะเป็นแหล่งน้ำสายหลักมีต้นกำเนิดจกเทือกเขาผีปันน้ำ แหล่งต้นกำเนิดม่น้ำยมหนึ่งใยม่น้ำสายหลักของภาคเหนือที่ไหลรวมทั้งแม่น้าวังและแม่น้าน่าน และไหลบรรจบกันเป็นแม่น้าเจ้าพระยา วัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าม้งบ้านน้ำคะ-सानก้วย ที่สำคัญ ได้แก่ การแต่งกาย ภาษา อาหาร ประเพณีการแต่งงาน เทศกาลปีใหม่ม้ง ประเพณีกินข้าวใหม่ และประเพณีงานศพ เป็นต้น องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่หลายประการ อันได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การผลิตภาคการเกษตร หัตถกรรมการประดิษฐ์ผ้าปักลาย การจักสาน การตีเงิน ตีมีด การผลิตรูปหอม กระจายไผ่ผี และทอผ้าใยกล้วยง เป็นต้น ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของชุมชน จึงมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยมีการคัดสรรบุคคลที่มีความเหมาะสมชาวบ้านเห็นว่าสามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้ดี ชุมชนยอมรับ รวมทั้งผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน เพื่อเป็นยอนนําและกําลังสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเมื่อมีกลุ่มแกนนำแล้ว ชุมชนก็ดำเนินการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีการจัดระบบโครงสร้างและแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน ทั้งนี้จากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการ

เรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มเยาวชน และเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

จากผลการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับฐานทรัพยากรฐานของชุมชนทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และการผลิตของชุมชน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยให้เกิดการนำทรัพยากรของชุมชนทั้งหลายเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ ซึ่งหากมีแผนการจัดการที่ดี ก็จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของประชาชน พร้อมกับการปกป้อง บำรุงรักษา และฟื้นฟู ให้ทรัพยากรมีความสมบูรณ์ คงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างยาวนาน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชนนี้จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของฐานทรัพยากรแต่ละแห่ง ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวให้เลือกหลากหลาย ทั้งในแง่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชน เป็นต้น

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารทั้งทฤษฎี บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อหารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

- 3.1 การเตรียมความพร้อม และสร้างทีมวิจัยชุมชน
- 3.2 กลุ่มเป้าหมาย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีวิจัย

3.1 การเตรียมความพร้อม และสร้างทีมวิจัยชุมชน

การเลือก 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง คือ ตำบลออนใต้ ตำบลบวกค้าง และตำบลร้องวัวแดง เป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 3 พื้นที่ มีความประสงค์จัดการท่องเที่ยวขึ้นภายในชุมชน และขอรับการบริการวิชาการจากสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาแพทยเชียงใหม่ งานวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการทำงานร่วมกับชุมชนต่อเนื่องมาจากงานบริการวิชาการด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เมื่อวันที่ 22-23 พฤษภาคม 2553 และมีประชาชนที่สนใจในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) รวมกลุ่มกันเข้าร่วมกับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

3.1.1 ทีมวิจัยชุมชนตำบลออนใต้

- 1) นายเจริญ ปัญญาจันทร์
- 2) นายนิคม ยะคำ
- 3) นายสอาด อินตาเวง
- 4) นายชัยณรงค์ กันทะพรม

3.1.2 ทีมวิจัยชุมชนตำบลบวกค้าง

- 1) นายสำเนียง วิริยะ
- 2) นายพิทักษ์ พรหมนุชานนท์
- 3) นายสมัย คุปชัย
- 4) นายเพชร วิริยะ
- 5) นางธารทิพย์ ปิ่นดารา
- 6) นางสาวกมลชนก สิงหน้อย

7) นางสาวเบญจพร ชมภูแก้ว

8) นายสถาพร วิริยะ

3.1.3 ทีมวิจัยชุมชนตำบลร้องวัวแดง

1) นางศศิไส ชัดิกุล

2) นางจันทร์ฉาย ธิมะ โน

3) นางศรีพรรณ จันทร์โกศทรัพย์

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยในครั้งนี้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่สมัครใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว โดย ชุมชนของอำเภอสันกำแพง จำนวน 6 กลุ่ม จาก 26 ชุมชน (เกิดขึ้นจากการกิจกรรมบริการวิชาการการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน) ได้แก่ 1) ตำบลสันกำแพง หมู่ 13 2) ตำบลทรายมูล หมู่ 5 และ 7 3) ตำบลห้วยทราย หมู่ 2 และ 6 4) ตำบลร้องวัวแดง หมู่ 4 และ 6 5) ตำบลออนใต้ หมู่ 1, 3, 4, 7, 8, 10 และ 11 และ 6) ตำบลบวกค้าง หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 และ 13 โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ๆ ละ 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 60 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และแบบเก็บประเด็นการสนทนากลุ่มในการรวบรวมข้อมูลทุนชุมชน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว

3.4 วิธีวิจัย

3.4.1 สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยเป็นประชาชนที่สมัครใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 6 กลุ่มชุมชน ๆ ละ 10 คน เพื่อรวบรวมศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน (คน ทุน และระบบการจัดการ) และปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง และสภาพการแข่งขัน) ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ส่งข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วให้แต่ละกลุ่มตรวจสอบจนถูกต้องสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรชุมชน แล้วจึงดำเนินการสนทนากลุ่ม

3.4.2 ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) แกนนำตามกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวจำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 1 ครั้ง ประมาณ 10-12 คน โดยในการสนทนากลุ่มในแต่ละกลุ่มกิจกรรมจะเป็นการศึกษาถึงประเด็นดังนี้คือ

3.4.2.1 ประเด็นด้านศักยภาพในด้านทุนชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทุนทางธรรมชาติ 2) ทุนมนุษย์ 3) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม 4) ทุนทางเศรษฐกิจ และ 5) ทุนทางกายภาพ

3.4.2.2 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา น้ำตก เกาะ แม่น้ำ หาดทราย ฯลฯ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจนี้หมายรวมถึง สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือมีความโดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจกว่าแหล่งอื่น ๆ เช่น ทะเลหมอก บ่อน้ำพุร้อน เป็นต้น 2) กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) หมายถึงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การนั่งช้าง การดูนก ฯลฯ เป็นต้น 3) ที่พัก (Accommodation) หมายถึง สถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้คนเดินทางหรือนักท่องเที่ยวได้เข้าพัก พร้อมการบริการอาหารและเครื่องดื่ม 4) การคมนาคม (Accessibility) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง สิ่งที่จัดขึ้นเพื่อให้เอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ แผนที่ อินเทอร์เน็ต ศูนย์ให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.4.3 ออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน

3.4.4 ทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวตามรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาไว้ ร่วมกันสรุปบทเรียนและแนวทางการพัฒนาและการแก้ปัญหา

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชนเพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน (คน ทน และระบบการจัดการ) และปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน องค์การภายนอกที่เกี่ยวข้อง และสภาพการแข่งขัน) ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง

2. เพื่อตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องและความพร้อมของทุนชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน

3. ออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชนเพื่อเป็นทางเลือก หรือโอกาสให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทั้งนี้จากการดำเนินการร่วมกับประชาชนผู้ร่วมวิจัย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม การลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 ศักยภาพในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง

4.1.1 ปัจจัยภายใน

4.1.1.1 ด้านคน หรือ กลุ่มแกนนำ และระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการ ในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง พบศักยภาพภายในด้านคน หรือกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลบวกค้าง กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวอบบวกล้าง หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ในตำบลบวกค้าง ประกอบด้วยผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีรองนายกเทศมนตรีตำบลบวกค้างเป็นผู้นำในการจัดการท่องเที่ยว มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานงาน และแบ่งบทบาทหน้าที่ให้กลุ่มองค์กรชุมชนจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน ได้แก่ กลุ่มเยาวชนทำหน้าที่ต้อนรับและนำเที่ยว กลุ่มอาชีพและผู้ประกอบการในชุมชน เช่น กลุ่มสล่าบ้านจิ้งนิก กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้าน และผ้าทอชาวอง กลุ่มเกษตรกรชาวอง และกลุ่มแม่บ้านที่รวมตัวกันจัดตลาดจิ้งนิกหน้ายลค้าพื้นเมืองในบริเวณวัดป่าตาดทำหน้าที่ให้ข้อมูลและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในวัดป่าตาด

2) ตำบลออนใต้ กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวบ้านปาง หมู่ที่ 8 ตำบลออนใต้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการของชุมชน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลออนใต้เป็นผู้นำจัดการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้เริ่มต้นนำร่องในพื้นที่บ้านปางซึ่งเป็นที่ตั้งของอ่างเก็บน้ำห้วยลาน โครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 เป็นแกนนำดำเนินการในชุมชน ร่วมด้วยประชาชนในหมู่ 8 ที่บางส่วนมีตำแหน่งในเทศบาลตำบลออนใต้ ได้แก่ ประธานสภาเทศบาล ประธานสภาวัฒนธรรมประจำตำบล สมาชิกสภาเทศบาล โดยมีเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมการเป็นมัคคุเทศก์น้อยทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับกลุ่มแม่บ้านที่รับผิดชอบในการจัดเลี้ยงอาหาร กลุ่มหัตถกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าที่รับผิดชอบการทำกระเป๋าใส่สำน้ำเป็นของที่ระลึก รวมทั้งยังมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในชุมชนร่วมเป็นแกนนำจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วย

3) ตำบลร่องวัวแดง กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ที่ 4 ตำบลร่องวัวแดง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาก่อนแล้วจากการเข้ามาส่งเสริมของหน่วยงานภายนอกให้เกิดการท่องเที่ยวป่าดงพงไพร แต่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็ไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องเพราะมีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการภายในกลุ่ม และพื้นที่ที่ป่าหวดตั้งอยู่เพราะ ปงไพรหวดตั้งอยู่ในเขตบ้านป่าดง ตำบลห้วยทราย แต่ทางเข้าอยู่ที่บ้านม่วงเขียว ตำบลร่องวัวแดง จึงมีปัญหาเรื่องการจัดการพื้นที่ ซึ่งเดิมหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงกัน 2 หมู่บ้านของ 2 ตำบล แต่เนื่องจากโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แยกจากกันทำให้การประสานงานในการบริหารจัดการทั้งเรื่องกลุ่มและพื้นที่ทำได้ยาก การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของบ้านม่วงเขียวอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียว เพราะกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวก็จะเป็นสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้ฯ ซึ่งเป็นประชาชนของบ้านม่วงเขียว ประกอบด้วย ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น เกษตรกรต้นแบบด้านทฤษฎีใหม่ กลุ่มสตรีแม่บ้าน และสมาชิก อบต.ร่องวัวแดงซึ่งเป็นคนในบ้านม่วงเขียวร่วมอยู่ด้วย

4.1.1.2 ด้านทุน สักยภาพในด้านทุนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการวิจัยในครั้งนี้คือทรัพยากรของชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคมวัฒนธรรม ทุนมนุษย์หรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางกายภาพที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน และทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าตำบลออนใต้มีศักยภาพในด้านทุนทางธรรมชาติที่เป็นป่าต้นน้ำห้วยลาน และทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์เป็นต้นกำเนิดอเนกสันกำแพงและเป็นแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยสันกำแพง ในขณะที่ตำบลบวกล้างมีทุนมนุษย์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าชาวอง และมีกรรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเป็นช่างแกะสลักไม้ที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ กลุ่มสล่าบ้านจางนัค ที่มีสล่านพพร จิริยะ เป็นผู้นำกลุ่ม สำหรับตำบลร่องวัวแดงมีศักยภาพในด้านทุนทางธรรมชาติคือป่าต้นน้ำที่ถัดปางไปหาจัน และยังมีทุนมนุษย์ คือ นายบุญทรง ยุติธรรม ที่มีภูมิปัญญาเด่นถาวร ทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ก่อนเป็นที่ยอมรับให้เป็นศูนย์เรียนรู้ดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยวอีก 5 ด้าน คือ ด้านที่พัก ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการคมนาคมเข้าถึงชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีศักยภาพในแต่ละด้านที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวคล้ายคลึงกันดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 4.2

4.1.1.3 ด้านระบบการจัดการ จากการวิจัยพบว่า ระบบการจัดการของกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง 3 ตำบลมีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นการรวมกลุ่มที่ยังไม่มีโครงสร้างองค์กรชัดเจน เมื่อมีกิจกรรมก็จะแบ่งงานตามความถนัด มีจิตอาสา และมีเวลาว่าง การกำหนดราคาและการบริหารจัดการรายได้จากการดำเนินกิจกรรมยังไม่มีกำหนดหรือวางแผนเตรียมการแต่อย่างใด ทำให้ไม่มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ แต่ทั้ง 3 กลุ่มก็สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้โดยแบ่งหน้าที่ไปตามความถนัด เช่น การนำเที่ยว ตำบลบวกล้างและตำบลออนใต้ มอบหมายให้กลุ่มเยาวชนรับผิดชอบ ส่วนตำบลร่องบัวแดงมอบมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้นำเที่ยวโดยทั้ง 3 กลุ่มยังมอบหมายให้ผู้รู้หรือสมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ เป็นผู้รับผิดชอบสำหรับกรให้ข้อมูลในชุมชนเพิ่มเติมด้วย ส่วนบริการด้านอาหารนั้นทั้ง 3 ตำบลให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่ยังมีปัญหาเรื่องการกำหนดราคา

4.1.2 ปัจจัยภายนอก

4.1.2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนทั้ง 3 ตำบล ซึ่งมีท่าเลที่ตั้งอยู่บนเส้นทางที่ใช้เดินทางไปยังน้ำพุร้อนสันกำแพง แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอสันกำแพงที่นักท่องเที่ยวรู้จักเป็นอย่างดีอยู่แล้ว จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ซึ่งจะทำให้เกิดความหลากหลายในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และระยะทางจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ถึงทั้ง 3 ตำบลมีระยะทางอยู่ระหว่าง 15 - 25 กิโลเมตร โดยใช้ถนนสันกำแพง - เชียงใหม่สายใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

4.1.2.2 องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ก้าการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนดำเนินการของกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 3 ตำบล จากองค์กรภายนอก เช่น ชมรมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นต้น เป็นพี่เลี้ยงส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 3 ตำบลอย่างต่อเนื่อง

4.1.2.3 สภาพการแข่งขัน สำหรับสภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของอำเภอสันกำแพงนั้นคู่แข่งที่อยู่ใกล้ที่สุด ก็บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยบ้านแม่กำปองจะมีนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงานจำนวนมากเข้าไปศึกษาดูงานและกลุ่มทัวร์ต่างประเทศเข้าไปโหนสลิ้ง แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง 3 ตำบลนี้จะเน้นกลุ่มเป้าหมายคนละกลุ่มจากบ้านแม่กำปองที่ยังมีอยู่มากในปัจจุบัน โดยจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินป่า ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ช้างกระยาสมธรรมาดิรอบอ่างเก็บน้ำ วัด

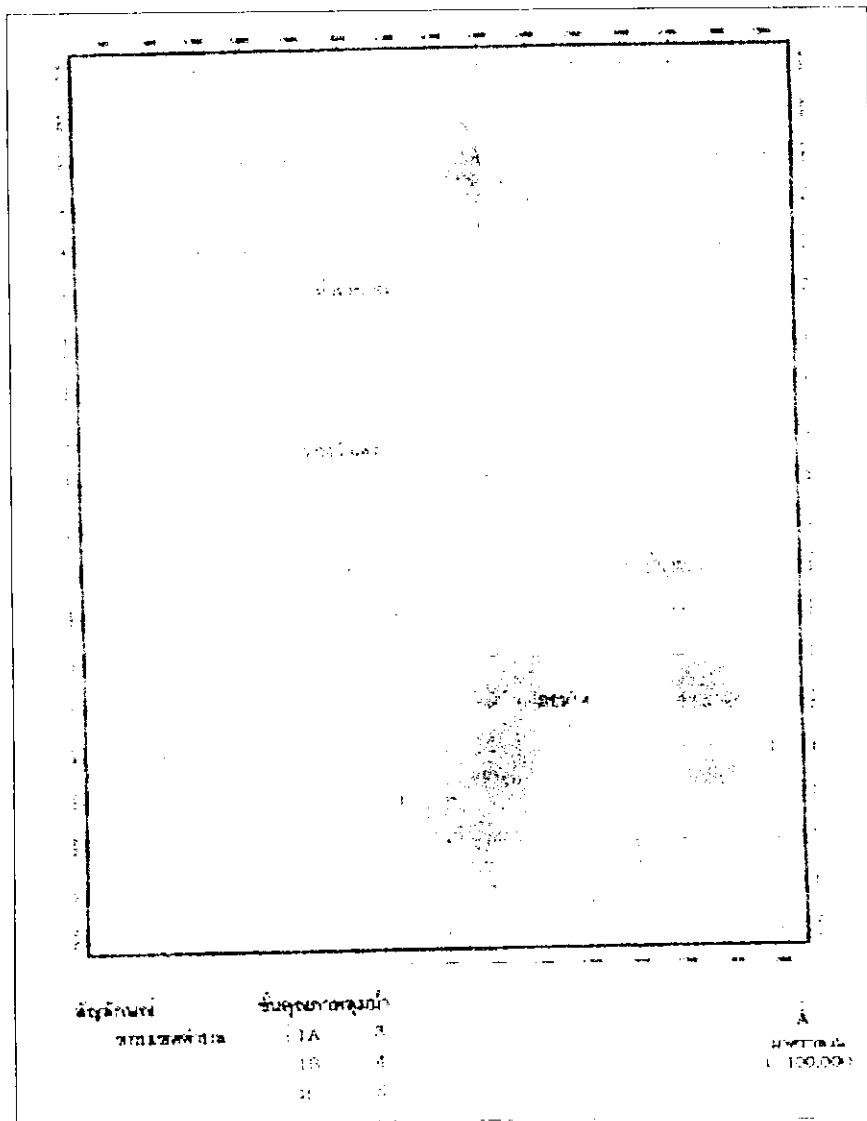
โบราณสถาน และวัฒนธรรมชาวยอง ปัจจุบันนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมกันมากขึ้น และ 3 ตำบลนี้ได้เปรียบตรงที่อยู่ใกล้เมืองเชียงใหม่มากที่สุด

4.2 ทูทชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน

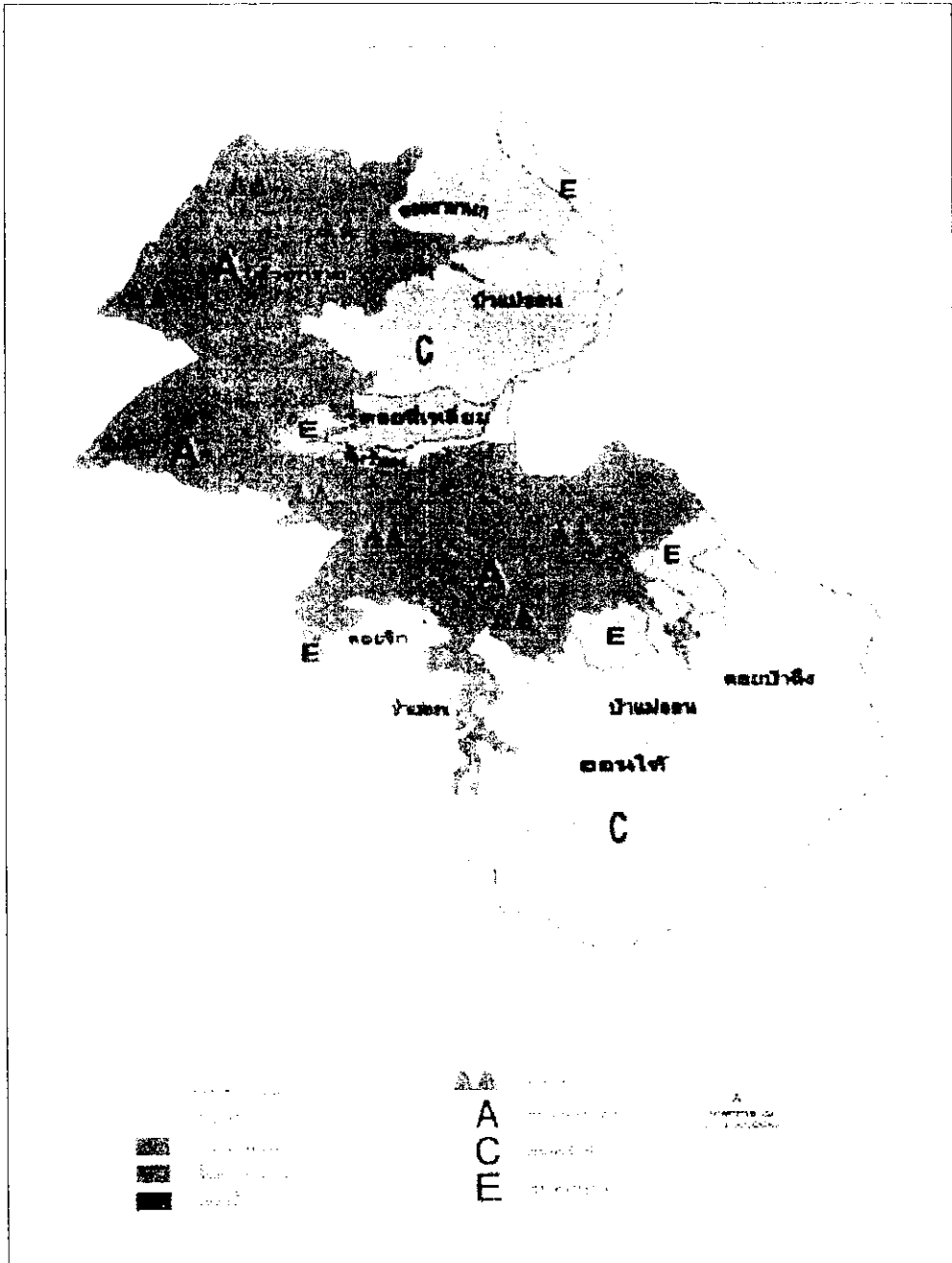
4.2.1 ทูททางธรรมชาติ กลุ่มชุมชนทั้ง 3 ตำบล ในอำเภอสันกำแพง พบความแตกต่างกันของ ทูททางธรรมชาติ ดังนี้

4.2.1.1 ตำบลออนใต้ เป็นพื้นที่ที่มีทูททางธรรมชาติสูงมาก โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าต้นน้ำชั้น 1A ที่อุดมสมบูรณ์ดังแสดงในภาพที่ 3 ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในตำบลออนใต้ พบว่าจากหลักฐานศิลาจารึกที่ขุดค้นพบบริเวณวัดเชียงแสน แสดงให้เห็นว่าชุมชนแห่งนี้เป็นที่ตั้งชุมชนมาตั้งแต่ ราว พ.ศ. 1900 ซึ่งในขณะนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก ตึกตั้งยังมีดินดีที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ที่ถูกเรียกในเวลาต่อมาว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง โดยมีการอพยพโยกย้ายกลุ่มช่างมาจากสุโขทัย และชุมชนพนาพูลา เมืองเชียงแสน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ดังนั้นพื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นเขตการค้าที่สำคัญ พระเจ้าศรีสัทธิหมังกรมหลวงจระวรรดิราช เจ้าเมืองนครพิงค์เชียงใหม่ในขณะนั้น ได้ส่งขุนนางเข้ามาปกครองดูแล มีนามว่า หมื่นดนมเรือบ ซึ่งได้เป็นผู้ดำเนินการสร้างวัดเชียงแสนขึ้น แม้ความรุ่งเรืองของชุมชนแห่งนี้จะลาลงเลือนจางหายไปตามภาวะสงครามและการเสียกรุงศรีอยุธยาชาวบ้านในชุมชนย่านนี้ได้ลี้ภัยสงครามไปอยู่ที่อื่น จนเมื่อบ้านเมืองสงบสุขจึงได้มีประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามารวมใจอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้อีกครั้ง ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่เข้ามาอาศัยในยุคต่อมา นี้ อยู่ดีกินดี จนใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยมิได้ระวังจัดการ ทั้งการแผ้วถางบุกรุกพื้นที่ป่าทำการเกษตร รวมทั้งยังพบว่าได้เกิดธุรกิจตัดไม้ฟันขาย จนพื้นที่ป่าธรรมชาติเสื่อมโทรม “ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2530 พื้นที่ป่าแห่งนี้แห้งแล้งมาก มองไปทางไหนก็มีแต่ฝุ่น ดินแดงเต็มไปด้วยหมด ชาวบ้านเดือดร้อนมาก จนชาวบ้านทราบข่าวว่านายหลวงเสด็จบ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง มีตัวแทนตำบลออนใต้ได้ถวายฎีกาขอความช่วยเหลือ นายหลวงจึงพระราชทานความช่วยเหลือ โดยเสด็จมายังบ้านแม่ผาแพน มีพระราชดำรัสให้สร้างอ่างเก็บน้ำและฟื้นฟูพื้นที่ป่าให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ซึ่งเป็นดังสุภาษิตโบราณที่ว่า เมื่อช้างเหยียบนา พญาเหยียบเมืองแห่งใด พื้นที่นั้นย่อมเจริญ พื้นที่ตำบลออนใต้ก็เช่นเดียวกัน จาก ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา หน่วยงานราชการโดยเฉพาะป่าไม้และประมงได้เร่งรัดพัฒนาพื้นที่ร่วมกับประชาชนจนพื้นที่ป่ากลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ดังที่เห็นในปัจจุบัน” (ชัยณรงค์ อินตาพรหม การสนทนากลุ่มตำบลออนใต้ วันที่ 1 กันยายน 2553) ความเห็นจากผู้เข้าร่วมสนทนาข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าผลการดำเนินการพัฒนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ที่ผ่านมามีส่งผลให้ปัจจุบันบ้านออนใต้มีสภาพเป็นป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้ 3 แห่ง ได้แก่อ่างเก็บน้ำห้วยลาน อ่างเก็บน้ำดอยโตน(สำหรับการส่งเสริมการประมง) และอ่างเก็บน้ำห้วยป่าไร่ ซึ่งภายในอ่างเก็บน้ำห้วยลานนี้มีปลาบึกขนาดใหญ่หนักมากกว่า 100 กิโลกรัม เป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีปลาน้ำจืดอีกหลายชนิด ทำให้นับประชาชนทั้งภายในและจากภายนอกชุมชนเข้ามาตกปลาใน

อ่างเก็บน้ำแห่งนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมของทุกปี รวมทั้งยังพบว่ามียุง
ประจำถิ่นที่สายงามหลายชนิด ทำให้มีนักศึกษาและนักท่องเที่ยวกลุ่มที่สนใจดูนกเข้ามาศึกษานกใน
พื้นที่บ้านล่อนใต้เป็นประจำ จากการสนทนากลุ่มยังพบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติห้วย
ลานนั้น เป็นแหล่งอาหารของชาวอำเภอสันกำแพงและใกล้เคียง “จากข้อมูลที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้
บันทึกไว้ ในปี พ.ศ. 2550 มีประชาชนเข้ามาเก็บหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักในพื้นที่ จำนวนกว่า
9,000 คน คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่า 967,000 บาท” (สะอาด อินตายวง สนทนากลุ่ม วันที่ 1
กันยายน 2553) จากการสำรวจพื้นที่ร่วมกับกลุ่มแกนนำตำบลล่อนใต้ยังได้พบอีกว่า พื้นที่ล่อนใต้มีป่า
อนุรักษ์มากที่สุดในพื้นที่อำเภอสันกำแพง รองลงมาเป็นตำบลร่องวันแดง ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 3 แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ตำบลล่อนใต้ ร่องวันแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
(ที่มา: ถัดออกจาก วิจารณ์ จลอม, 2544)

ภาพที่ 4 แสดงการใช้ประโยชน์ป่าไม้ตำบลออนใต้ ร้อยเวียง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
(ที่มา: คัดลอกจาก วิจารณ์ กล่อม, 2544)

4.2.1.2 ตำบลร้อยเวียงแดง เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางธรรมชาติมากรองลงมาจกตำบลออนใต้ โดยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ดีกแห่งหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ดังแสดงในภาพที่ 3 และภาพที่ 4 พื้นที่ของตำบลร้อยเวียงแดงเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขา มีคลองชลประทานแม่กวง น้ำแม่ออน เหมืองเปา และเหมืองฮ่อไหลผ่านเป็นสายหลักของเกษตรกรรม สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรมและการเพาะปลูกพืชทุกชนิด

รวมทั้งป่าต้นน้ำซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ที่อุดมสมบูรณ์ ที่ตั้งของปงไผ่ และยังเป็นแหล่งพืชพรรณไม้ นานาชนิด รวมถึงสมุนไพรต่างๆ อีกด้วย ประชาชนโดยรอบป่าอนุรักษ์ได้เข้าไปใช้ประโยชน์เป็น แหล่งเก็บพืช ผัก เห็ด และของป่ามาขาย

4.2.1.3 ตำบลบวกค้าง เป็นชุมชนใกล้เมือง จึงไม่พบทุนทางธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นเลย

4.2.2 ทุนมนุษย์ กลุ่มชุมชนทั้ง 3 ตำบลในอำเภอสันกำแพง ต่างมีทุนมนุษย์ที่หลากหลาย โดย ทักษะความรู้ที่พบโดยทั่วไป คือ การทอผ้า การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ การประกอบอาหาร พื้นเมือง การจักสาน และการใช้สมุนไพร เป็นต้น โดยสามารถจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

4.2.2.1 ตำบลบวกค้าง มีทักษะความรู้ของชาวองซึ่งเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก ทั้ง ด้านการทอผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวองมากกว่า 100 ลาย การทำตุ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ในตำบลบวกค้างยังมีกลุ่มช่างและสลักงานไม้ที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ กลุ่มสล่า บ้านจ้างนั๊ก และกลุ่มเกษตรกรที่ได้มีการรวบรวมพันธุ์ข้าวของชาวองเอาไว้ ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ตำบลบวกค้าง มีทุนมนุษย์สูงมากกว่าตำบลอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มสล่าบ้านจ้างนั๊ก เป็นกลุ่ม และสลักไม้ของชาวไทยเชื้อสายยองที่มีสล่าเพชร วิริยะ เป็นแกนนำกลุ่ม ได้สืบทอดความรู้มาจกครู ภูมิปัญญาของภาคเหนือ คือ นายอ้าย เดชดวงตา โดยเดินทางไปเรียนที่จังหวัดลำปางแล้วไปรับ ราชการที่กรุงเทพมหานครอยู่ 2 ปี จากนั้นจึงได้ลาออกแล้วนำความรู้การแกะสลักมาประกอบอาชีพ ส่วนตัว และได้เผยแพร่ความรู้ให้กับชาวบ้านในปี พ.ศ. 2530 และรวมตัวกันเป็นกลุ่มและสลักงานไม้ บ้านจ้างนั๊ก โดยเป็นอาชีพเสริมให้กับผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกว่า 50 คน คำว่า “บ้านจ้างนั๊ก” นั้นคุณ ประชुर จรรย์วงษ์ นักเขียนชื่อดังของเมืองไทยเป็นผู้ตั้งให้ จากที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านจ้างนั๊กซึ่งใน ขณะนั้นยังไม่มีชื่อเรียกที่ชัดเจน คุณประชुरเห็นว่ามีงานแกะสลักช่างอยู่จำนวนมาก จึงได้ตั้งชื่อโดยใช้ คำภาษาท้องถิ่นที่เรียกช่างว่า “จ้าง” และสิ่งของจำนวนมากเรียกว่า “นั๊ก” เมื่อรวมกันเป็น “จ้างนั๊ก” จึงแปลว่า “ช่างจำนวนมาก” ตามจุดเด่นของกลุ่มที่แกะสลักช่างจำนวนมาก ซึ่งช่างแกะสลักแต่ละคน จะแกะสลักรูปช่างด้วยความเชื่อและความเคารพว่า ช่างเป็นสัตว์ที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่ามุนุษย์ รวมทั้ง ยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน โดยเมื่อมีการแกะสลักรูปช่างที่มีขนาดเท่าของจริงหรือใหญ่กว่า ก่อนที่ลูกจ้างจะรับงานไป สล่าเพชร วิริยะ จะเป็นผู้นำในการดำเนินพิธีกรรมวางสรวงขวัญเชิญช่างไป ตั้งยังที่แห่งใหม่อีกด้วย นับได้ว่าเป็นงานศิลปะที่แฝงไว้ด้วยคุณค่าทางความเชื่อความเชื่อ ที่ทำให้ บ้านจ้างนั๊กเป็นที่รู้จัก และมีผู้สนใจมาขอเช่ารับการถ่ายทอดวิชาความรู้อยู่เป็นประจำ ประกอบกับงาน แกะสลักของกลุ่มบ้านจ้างนั๊กยังมีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยลักษณะท่าทางของช่างในอิริยาบถต่าง ๆ ที่ เสมือนจริงเป็นอย่างมาก ทำให้ลูกค้านิยมชมชอบ สามารถจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ โดย รูปแบบงานแกะสลักที่นิยมมาขึ้นเวลานานคือ งานแกะสลักไม้แบบลอยตัว ขนาดตั้งแต่เท่าฝ่ามือ ไป จนถึงขนาดใหญ่เท่าของจริง และงานแกะสลักไม้แผ่นเป็นรูปป่าไม้และโขลงช้าง โดยไม้ที่เป็น วัตถุประสงค์การแกะสลักส่วนใหญ่เป็นไม้ในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้สัก ไม้ซี้เหล็ก ไม้มะม่วง ไม้ต้นคาส ไม้ ฉำฉา โดยทางกลุ่มยังมุ่งเน้นใช้ไม้อย่างคุ้มค่า ตั้งแต่รากไม้ ดอกไม้ รวมทั้งยังเน้นการนำเศษไม้มาสร้าง มูลค่างเพิ่มด้วย

4.2.2.2 ตำบลร้องวัวแดง มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียว มีลูกบุญทรง ยุติธรรม เป็นหัวหน้าศูนย์ ซึ่งเป็นผู้รู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยศูนย์นี้มีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก จนทำให้มีสื่อมวลชนมาถ่ายทำสารคดีและรายงานข่าวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีผู้มาของเรียนรู้ศึกษาดูงาน ตลอดทั้งปี และยังมีกลุ่มสตรีที่รวมกลุ่มกันจักสานหม้อแฝก แปรรูปจากผ้าทอเป็นเสื้อผ้า กระเป๋า และเทียนหอมระดับ 4 ดาว กลุ่มผู้สูงอายุรวมตัวกันทำจักสานจากไม้ไผ่ และอาหารพื้นเมืองของกลุ่มแม่บ้าน

4.2.2.3 ตำบลออนใต้ มีทุนมนุษย์ ที่เป็นผู้รู้ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าทั้งสมุนไพร เห็ด พืชชนิดต่างๆ คือ พืชสาคอด อินทผาลัม ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมและมีฐานะเป็นสภากววัฒนธรรมของตำบล และอำเภอ คือ พ่อเจริญ ปัญญาจันทร์ เกี่ยวกับเตาเผาเครื่องถ้วยสังกัแพงซึ่งเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงประวัติอันยาวนานของชุมชนแห่งนี้ ยังมีผู้รู้เรื่องการกรีดยางต้นรักที่นำไปใช้ในการทำเครื่องเงิน โดยต้นรักเป็นต้นไม้สงวนที่มีอยู่จำนวนมากในป่าห้วยลาน ยังมีการรวมกลุ่มของแม่บ้านในการทำอาหารพื้นเมือง การทอผ้าพื้นเมือง แปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง และกลุ่มผู้สูงอายุทำจักสานจากไม้ไผ่

4.2.3 ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้ง 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพงมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมสูงมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นกลุ่มเครือญาติ มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจในชุมชนแต่ละแห่ง และมีการรวมกลุ่มสืบทอดความรู้ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต สามารถจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

4.2.3.1 ตำบลออนใต้ มีประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ ผีบ้าน ผีปู่ ผีย่า ผีหม้อหนึ่ง การแห่ไม้ค้ำ การแสดงดนตรีพื้นเมือง สล้อ ซอ ซึ่ง การแสดงกลองสะบัดชัย การฟ้อนดาบ ภูครุบาศรีวิชัย และประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นต้นกำเนิดของอำเภอสันกำแพง และยังมีการค้นพบเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาเก่าแก่ หลักศิลาจารึกที่ได้กล่าวถึงการตั้งชุมชนและวัดเชียงแสนของหมื่นดาบเวียงขุนนางเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น เป็นต้น

4.2.3.2 ตำบลร้องวัวแดง มีประเพณีการฟังธรรมปลาช่อนเพื่อขอฝน วัดร้องวัวแดง วัดม่วงเขียว กู่ลัวะซึ่งเป็นหลักฐานการตั้งรกรากของชาวลัวะมาในอดีต ที่บ้านม่วงเขียว หมู่ที่ 4 มีการรวมกลุ่มกันก่อนข้างเขม็งและเหนียวแน่นโดยมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียว ที่มีลูกบุญทรง ยุติธรรม เป็นประธานศูนย์

4.2.3.3 ตำบลบวกก้าง มีประเพณีงานบุญชาวยอง 12 เดือน วัดบวกก้างซึ่งมีเอกลักษณ์ที่วิหารแฝด และสิ่งของเครื่องใช้ชาวยอง โบราณที่มีชาวยองนำมาถวายไว้ที่วัดแห่งนี้ วัดป่าตาลที่ตั้งของพิพิธภัณฑชาวยอง ชมรมสมุนไพรรชาวยอง และยังเปิดตลาดขายของพื้นเมือง ชาวยองในตำบลบวกก้างมีการรวมตัวกันเพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวยองโดยสื่อออกมาทางการรณรงค์พูดภาษาของซึ่งมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมด้วย ผ้าทอและการแต่งกายของชาวยอง และยังมีการรื้อฟื้นทำรำชาวยองขึ้นมาอีกด้วย

4.2.4 ทูทางเศรษฐกิจ ของทั้ง 3 ตำบล ในอำเภอสันกำแพง จากสภาพธรรมชาติที่เป็นทุ่งนา ป่าไม้ หนองน้ำและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ที่เป็นทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ประชาชนสามารถใช้เป็นฐานทรัพยากรในการผลิต สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนทั้ง 3 ชุมชน และยังสามารถนำมาเชื่อมโยงเข้าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

4.2.4.1 ตำบลออนใต้ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จับสัตว์น้ำ เก็บผักและพืชนี้ ผักหวาน ผักป่า เห็ด สมุนไพร และผลิตภัณฑ์จากป่า การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พืชผลทางการเกษตรอื่นๆ การรวมกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ

4.2.4.2 ตำบลร้องวัวแดง ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีการรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อผลิตผ้าทอมือ ผลิตภัณฑ์จากผ้าแม้ว ผลิตภัณฑ์เทียนหอม ผลิตน้ำชาล้างจาน แชมพู กลุ่มผู้สูงอายุมีการร่วมกลุ่มกันงานจักสาน จากไม้ไผ่ และกลุ่มเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งเพื่อทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่จนเกิดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมา

4.2.4.3 ตำบลบวกค้าง มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจัดตลาดนัดบ้านต้นคู้ขึ้นทุกวัน พฤหัสบดีตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตไม้ดอกไม้ประดับ กลุ่มแกะสลักไม้ ผ้าทอพื้นเมือง ผ้าทอชาวยอง และแปรรูปจากผ้าทอ กลุ่มสมุนไพร งานจักสาน และกลุ่มเกษตรกรเพื่ออนุรักษ์และผลิตข้าวพันธุ์योग

4.2.5 ทูทางกายภาพ สภาพ โครงสร้างพื้นฐานทั้ง 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง โดยภาพรวมแล้วอยู่ในเกณฑ์ดี มีไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และมีถนนลาดยางที่สามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง แต่ป้ายบอกทางของแต่ละตำบลหรือป้ายทางเข้าแต่ละชุมชนไม่ชัดเจนหรือยังไม่มี และยังมีทั้ง 3 ตำบลมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชื่อมโยงเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ทั้ง 3 ตำบลมีโรงผลิตน้ำดื่มของชุมชนเอง ที่ตำบลออนใต้มีสถานีวิทย์ชุมชน ตำบลบวกค้างก็มีสถานีวิทย์ชุมชนคนยอง และยังเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลอำเภอสันกำแพง อีกด้วย ทูทางกายภาพเหล่านี้เป็นความพร้อมที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับทั้ง 3 ตำบลในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี

4.2.6 องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน ใน 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง สามารถจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

4.2.6.1 ตำบลบวกค้าง

1) **สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)** ในพื้นที่ตำบลบวกค้างมีทรัพยากรที่เป็นแหล่งดึงดูดใจ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีหลายแห่ง โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานช้างนั้ ที่เป็นแหล่งรวบรวมช่างแกะสลักและผลงานการแกะสลักรูปช้าง และงานฝีมืออื่นเป็นจำนวนมาก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาศึกษาริเรียนรู้แบบเป็นหมู่คณะอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้จากการสนทนากลุ่มยังพบว่ามีวัดบวกค้าง ที่

เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ ที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของชาวชาติพันธุ์ไทยของ ที่ได้อพยพย้ายถิ่นมาจากเมืองของ (ปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศพม่า) และได้เข้ามาตั้งถิ่นอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้มาเป็นเวลาช้านาน การสนทนากลุ่มยังได้มีข้อเสนอแนะกันภายในชุมชนอีกว่า ควรมีการ “เก็บค่า” หรือการรวบรวมภาษาชวของที่ถูกต้องจากกลุ่มผู้สูงอายุในช่วงเข้าพรรษาประจำปี 2553 นี้ โดยให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้บอกเล่าแล้วให้เยาวชนเป็นผู้ทำหน้าที่คอยเรียบเรียง เพื่อเก็บรักษาภาษาชวของซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนมากที่สุด เค้าไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนให้ภาษาชวยังคงอยู่ รวมทั้งยังสามารถบอกเล่าให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความเป็นชาวไทยของมากยิ่งขึ้นได้เป็นอย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ามีพิพิธภัณฑ์ชวของ และชมรมสมุนไพรร ซึ่งตั้งอยู่ในวัดป่าตาล บ้านบวค้ำง หมู่ที่ 2 ซึ่งอยู่ห่างจากวัดบวค้ำงประมาณ 5 นาที สถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมในด้านลวดลายผ้าทอมือของชาวไทยชว ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกความเป็นชวของอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากนอกจกเทศกาลพุด ซึ่งนอกจากจะมีการรวบรวมลวดลายมาจัดไว้ในพิพิธภัณฑ์แล้วยังพบกลุ่มผ้าทอมือตามแบบชวของอยู่ภายในชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับวัดบวค้ำงและวัดป่าตาล ทั้งนี้ เกตุมาบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้กล่าวว่า ชวของเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา การทอผ้า มีเป้าหมายสูงสุดคือทอไว้สำหรับเข้าวัดทำบุญ การทอผ้าจึงมีความประณีตและใส่ใจเป็นพิเศษ ซึ่งเมื่อทอเสร็จแล้ว หากผ้าผืนใดมีความงดงามก็จะเก็บไว้สำหรับการนุ่งห่มไปทำบุญ จนมีกล่าวที่สืบทอดกันมาเมื่อพบผ้าทอที่สวยงามว่า “ผ้าผืนนี้งาม ใส่ไปวัดทำบุญได้”

2) กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) จากการสนทนากลุ่มได้ข้อค้นพบว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลบวค้ำงนั้นคณะกรรมการบริหารชุมชนและกลุ่มแกนนำมีความประสงค์ให้วัดบวค้ำงเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อให้ข้อมูล บอกเล่าประวัติความเป็นมาของที่ตั้งถิ่นฐาน รวมถึงลักษณะเฉพาะความเป็นชวของ ผ่านโบราณสถาน ได้แก่วิหารแผดไฟในวัดบวค้ำง รวมถึงโบราณวัตถุที่ประชาชนได้นำมามอบเพื่อรวบรวมไว้ภายในวัดบวค้ำง จากนั้นจึงนำชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มช่างแกะสลักบ้านจ้านัก กลุ่มเกษตรพอเพียงที่มีเป้าหมายรวบรวมพันธุ์ข้าวของชวของเค้าไว้ และเชื่อมโยงไปถึงพิพิธภัณฑ์ชวของและชมรมสมุนไพรรภายในวัดป่าตาล นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่สามารถจัดรองรับนักท่องเที่ยวได้คือ การแสดงดนตรีพื้นเมือง รวมทั้งการฟ้อนของอีกด้วย

3) ด้านที่พัก (Accommodation) ในพื้นที่ตำบลบวค้ำงยังไม่พบว่าชุมชนมีการให้บริการในด้านที่พักภายในชุมชน

4) การคมนาคม (Accessibility) การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตำบลบวค้ำง สามารถเดินทางโดยรถยนต์ จากเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 15 นาที ภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางทำได้โดยสะดวก และมีความปลอดภัย

5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) พื้นที่ตำบลบวค้ำงมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับที่พร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีโรงผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด ซึ่ง

เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีแหล่งผลิตอยู่ภายในโรงเรียนบ้านป่าตาล น้ำดื่มดังกล่าวผ่านกระบวนการแบบรีเวิร์ชออสโมซิส ซึ่งมีความสะอาด ปลอดภัย จึงสามารถนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้

4.2.6.2 คำบลดอนใต้

1) **สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)** ในพื้นที่คำบลดอนใต้มีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก สิ่งที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคืออยู่แล้วคือ กู๊ซึ่ฟ้าครุมาศรีวิชัย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยลาน หลวงปู่หล้าดาทิพย์วัดป่าดิ่ง และวัดเชิงแสน ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มยังพบทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจเพิ่มเติมอีกหลายประการ ได้แก่ เคาเผาสังคโลก “เครื่องถ้วยสันกำแพง” จำนวนมากกว่า 80 เคา ในช่วงการศึกษาวิจัยโครงการนี้ผู้ใหญ่บ้านและประธานสภาฯ ได้ทำการขุดพบเศวตเศาใหม่ที่ยังคงมีสภาพดี และอยู่ระหว่างการประสานขอรับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลองใต้ เพื่อจัดสภาพแวดล้อมบริเวณเศวตเศาเครื่องถ้วยที่ขุดขึ้นใหม่นี้ให้เอื้อต่อการศึกษาริยฐาน นอกจากนี้ภายในป่าโดยรอบอ่างเก็บน้ำห้วยลาน ซึ่งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งยังมีแปลงพันธุ์ไม้ประจำจังหวัดทั้ง 76 จังหวัด ที่มีนักเรียน นักศึกษาเดินทางเข้ามาเรียนรู้อยู่เป็นประจำอีกด้วย

2) **กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity)** จากการสนทนากลุ่มได้ข้อค้นพบว่าแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในคำบลดอนใต้นั้น คณะกรรมการบริหารชุมชนและแกนนำกลุ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวมีความประสงค์นำเสนอผลการจัดการทรัพยากรป่าไม้เด่นหลัก ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง จนประสบผลสำเร็จ ทำให้ป่าไม้ที่เคยเสื่อมโทรมได้รับการดูแลจนกลายเป็นป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยเฉพาะเส้นทางสำหรับเดินทางไปยังบริเวณยอดดอยที่ตั้งของกู๊ซึ่ฟ้าครุมาศรีวิชัย สามารถใช้เป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และเมื่อเดินทางไปถึงยอดดอย นอกจากจะได้ “ไหว้สา ครุมาศรีวิชัย” แล้ว ยังจะได้สัมผัสกับความสวยงามทางธรรมชาติ ที่เป็นทิวทัศน์จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นสถานที่ถ่ายภาพสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนที่สนใจด้านการถ่ายภาพได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วปัจจุบันยังได้มีการจัดกิจกรรมการตกปลาในอ่างเก็บน้ำห้วยลานระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมของทุกปี ถือทั้งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลานเป็นจำนวนมาก และกิจกรรมที่กลุ่มสนทนาก็ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือ กิจกรรมการไหว้ผีต้นน้ำ พิธีกรรม และจุดรังไฟขอฝน ในช่วงฤดูก่อนการเพาะปลูก ซึ่งจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี โดยในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวและผู้มีศรัทธาเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว คณะกรรมการบริหารชุมชนและแกนนำกลุ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวคำบลดอนใตียังมีความประสงค์พัฒนาให้คำบลดอนใต้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีบ้านพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีจักรยานไว้บริการสำหรับขี่ชมทิวทัศน์โดยรอบอ่างเก็บน้ำห้วยลาน รวมทั้งการปรับปรุงห้องประชุมของกรมป่าไม้เมื่อครั้งที่เข้ามาดำเนินการส่งเสริมการ

จัดการป่า ซึ่งปัจจุบันได้ย้ายออกจากพื้นที่แล้วนั้นให้เป็นจุดรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นห้องประชุมรองรับการจัดกิจกรรมประชุมสัมมนาของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการประชุม สัมมนาท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามอีกด้วย ทั้งนี้ในการสนทนากลุ่มได้มีข้อสรุปที่ชัดเจนร่วมกันว่า ควรเริ่มต้นพัฒนาการท่องเที่ยวจากห้วยลานแล้วเชื่อมโยงไปยังกลุ่มต่าง ๆ ทั้งตำบลออนใต้ โดยเฉพาะวัดป่าดิ่งหลวงปู่หล้า วัดเชิงแสน และแหล่งทรัพยากรในชุมชนแห่งอื่น ๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงไม่สามารถเริ่มดำเนินการในคราวเดียวพร้อมกันได้

3) ด้านที่พัก (Accommodation) ในพื้นที่ตำบลออนใต้ยังไม่พบว่าชุมชนมีการให้บริการในด้านที่พักภายในชุมชน

4) การคมนาคม (Accessibility) การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตำบลออนใต้ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที ภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางที่เดินทางได้โดยสะดวกมีความปลอดภัย

5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) พื้นที่ตำบลออนใต้มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมรองรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีร้านอาหารสวัสดิการ ที่ตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลาน ใกล้กับห้องประชุมเป็นร้านอาหารที่มีอาหารตามฤดูกาลที่ปลอดภัยจากสารพิษ โดยเฉพาะเห็ดทั้งที่เป็นเห็ดจากการเพาะในโรงเรือน เห็ดจากป่าธรรมชาติ ปลาที่ได้จากอ่างห้วยลาน เป็นต้น

4.2.6.3 ตำบลร่องวัวแดง

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ในพื้นที่ตำบลร่องวัวแดงมีแหล่งท่องเที่ยวป่าดงปงไผ่ เป็นสิ่งดึงดูดใจ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มทำให้พบว่ายังมีฐานวิหารกู่ลี้วะ ค่ายลुकเสื่อ และศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ที่เป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ อีกทั้งยังมีศูนย์หัตถกรรมบ้านม่วงเขียวที่มีสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์เทียนหอมประเภท 4 ดาว ตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แต่เพราะขาดระบบการบริหารจัดการเชื่อมโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

2) กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) จากการสนทนากลุ่มได้ข้อค้นพบว่าแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลร่องวัวแดงนั้น กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันคือการพานักท่องเที่ยวเข้าชมป่าดงปงไผ่และป่าธรรมชาติของชุมชน วิหารกู่ลี้วะเก่า รวมถึงการเรียนรู้ฐานในศูนย์เกษตรพอเพียง อย่างไรก็ตามจากการสนทนากลุ่มพบว่า กลุ่มหัตถกรรมบ้านม่วงเขียว มีความประสงค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะได้นำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมาจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ประกอบกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่พักแแบบโฮมสเตย์ และการให้บริการด้านอาหารพื้นเมืองขึ้นมาในชุมชนอีกด้วย

3) ด้านที่พัก (Accommodation) ในพื้นที่ตำบลร่องวัวแดงได้มีความพยายามจัดบ้านพักให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่ยังคงขาดระบบการบริหารจัดการ และการตลาดที่

เข้าถึงนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาอย่างมาก ปัจจุบันจึงไม่พบว่ามีบ้านใดให้บริการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์อีกเลย

4) การคมนาคม (Accessibility) การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตำบลร่องวัวแดงสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที รวมทั้งถนนภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางที่เดินทางได้โดยสะดวกมีความปลอดภัย

5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) พื้นที่ตำบลร่องวัวแดงมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ รวมทั้งยังเคยให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ในช่วงการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกในปี พ.ศ. 2549 แต่ยังคงการบริหารจัดการแบบกลุ่มชุมชนจึงได้หยุดการให้บริการไป ในขณะที่มีกลุ่มประชาชนที่เดินทางมาศึกษาดูงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนและกลุ่มเกษตรกรบ้านม่วงเขียวเป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่จะมาดูงานเพียงอย่างเดียวแล้วไปรับประทานอาหารและพักที่โรงแรมท่าเรือ ดังนั้นหากมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการบ้านพัก และกรณีร้านอาหารขึ้นมาภายในชุมชนได้ก็จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งที่ดัดแปลงเข้ามาชมป่าดงปงไปหา รวมทั้งการเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้เกษตรพอเพียงได้มากขึ้นตามไปด้วย

4.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน

ผลจกการศึกษาด้านศักยภาพ และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ทั้ง 3 ตำบล และดำเนินการสนทนากลุ่มในประเด็นการออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน ได้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของ 3 ชุมชน 3 ตำบล และได้จัดกิจกรรมเพื่อทดสอบเส้นทางกรท่องเที่ยวตามรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สรุปผลด้วยการจัดสนทนากลุ่มประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการทดสอบเส้นทาง สรุปผลออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน ดังนี้

4.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงปงไหว โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ 4 ตำบลร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

จากการที่ตำบลร่องวัวแดง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้อีกแห่งหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ทำให้พื้นที่แห่งนี้ มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่เรียกว่า ปงไหว เกิดขึ้น โดยคำว่า ปง นั้น เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึงเขตดินพรุ เป็นที่มักเกิดไอน้ำพุ่งขึ้น หรือเขตป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อเดินหรือข่มผิวดินจะเกิดการสะเทือนไหว โดยบริเวณที่เกิดปงไหวที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ปาดงปงไหวในตำบลร่องวัวแดงนั้น เกิดขึ้นบริเวณเขตติดต่อของบ้านม่วงเขียว หมู่ที่ 4 ตำบลร่องวัวแดง และบ้านป่าตึงหมู่ที่ 7 ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง ซึ่งมีลักษณะพื้นที่เป็นป่าหนาทึบ และบริเวณที่เกิดปงไหวนี้ ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า แผ่นดินดูด เนื่องจากมีเรื่องเล่าว่า สมัยก่อนมีโรคกระปือ ที่ผลัดหลง เข้ามาหาถิ่นบริเวณนี้จะถูกโคลนดูดลงไปตายเป็นประจำ ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้กลุ่มชาวบ้านหมู่ที่ 4 บ้านม่วงเขียว ตำบลร่องวัวแดงได้เข้ามาดำเนินกิจกรรม จากเดิมที่

เคยมีการรวมกันของ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยทราย ตำบลร้องวัวแดง และบ้านม่วงเขียว ตำบลร้องวัวแดง แต่เนื่องจากปงไผ่นี้นี้ ทางเข้าอยู่ที่บ้านม่วงเขียว แต่พื้นที่ของปงไผ่อยู่ในเขตบ้านห้วยทราย ทำให้ยังเป็นปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่ทับซ้อนนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วกิจกรรมดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การต้อนรับ

การต้อนรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มชุมชนบ้านม่วงเขียววางแผนที่จะใช้หอนิทรรศภายในชุมชนบ้านม่วงเขียวเป็นจุดนัดพบ และให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งป่าดงปงไผ่ ที่นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้ว ในบริเวณพื้นที่ป่าโดยรอบยังพบซากปรักหักพังของโบราณสถานที่มีลักษณะเป็นเจดีย์ดิน ที่ชาวบ้านเรียกว่า กู่ และคาดว่าจะ เป็นของชาวลัวะ ที่อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณนี้มาก่อน หลังจากให้ความรู้แล้วจะให้นักท่องเที่ยวเข้าห้องน้ำปฏิบัติภารกิจส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อนที่จะเดินทางเข้าไปยังบริเวณป่าดงปงไผ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชุมชนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก

ขั้นที่ 2 การนำเที่ยว

ภายหลังจากขั้นตอนการต้อนรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะพานักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถรับส่งไปยังบริเวณป่าดงปงไผ่ ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะจอดรถไว้บริเวณลานจอดรถ และเดินเท้าไปยังพื้นที่ดินที่ศึกษาป่าดงปงไผ่ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้าแบบวงกลม เวียนจากซ้ายไปขวา โดยแบ่งเป็นจุดเรียนรู้ดังนี้

จุดเรียนรู้ที่ 1 ไร่ลุงแสน

จุดเรียนรู้ที่ 1 นักท่องเที่ยวจะได้พบต้นลำไยขนาดใหญ่ที่ถูกปลุกไว้เป็นถาวรบนเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ซึ่งผู้นำเที่ยวท้องถิ่นได้เล็งถึงเจ้าของสวนแห่งนี้ คือ ลุงแสน ที่มาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ในยุคแรก ๆ และเป็นคนขยันมาก ชาวบ้านได้อนุรักษ์สวนแห่งนี้เอาไว้เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนและถ่ายทอดให้ประชาชนในชุมชนได้รำลึกถึงความขยันหมั่นเพียรของลุงแสน ผ่านต้นลำไยที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

จุดเรียนรู้ที่ 2 จอผีหมา

จากจุดเรียนรู้ที่ 1 ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะนำนักท่องเที่ยวเดินเท้าไปยังจุดเรียนรู้ที่สอง ซึ่งเป็นบริเวณประกอบพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ผืนป่าต้นน้ำ โดยมีคติความเชื่อที่ว่า ผืนป่าแห่งนี้มีเจ้าของคอยปกป้องรักษา ที่ผ่านมานในแต่ละปีชาวบ้านจะทำพิธีเช่นไหว้โดยใช้สุนัขดำเป็นเครื่องบูชา เพื่อให้ผู้เป็นเจ้าของผืนป่าแห่งนี้บันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และยังเป็นกุศโลบายให้ประชาชนเกรงกลัวไม่กล้าตัดต้นไม้ ทำให้บริเวณนี้มีต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก ที่คอยดูดซับน้ำเอาไว้ในช่วงฤดูฝน ทำให้ผืนป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันการเช่นไหว้จะทำเฉพาะในปีที่มีความแห้งแล้งมากเท่านั้น

จุดเรียนรู้ที่ 3 เถาว์ลัยสาย

จากจุดเรียนรู้จอผีหมา ไปยังจุดเรียนรู้ถัดไป ระหว่างทางจะพบพื้นที่ที่มีเห็ด นานาชนิดขึ้นตามฤดูกาลต่าง ๆ ซึ่งผู้นำเที่ยวจะเรียกบริเวณนี้ว่า ลานเห็ด และเดินทางต่อไปประมาณ 5 นาที จะพบถ้ำวัลย์ขนาดใหญ่ ที่มีรูปร่างลักษณะสวยงาม ผู้นำเที่ยวได้กำหนดบริเวณนี้ให้เป็นจุดพัก และถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ก่อนที่จะเดินทางเข้าสู่บริเวณพื้นที่ป่าหวดต่อไป

จุดเรียนรู้ที่ 4 ปงไหว

บริเวณปงไหว เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ขนาดประมาณ 100 ตารางเมตร เมื่อเดินหรือ ขย่ม จะเกิดการสั่นสะเทือนไหว ซึ่งเป็นที่น่าตื่นตาและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

จุดเรียนรู้ที่ 5 ลานไม้หอม

จากจุดเรียนรู้ปงไหว จะเป็นเส้นทางเดินกลับไปยังลานจอดรถ โดยจะผ่าน บริเวณที่มีกลิ่นหอมของพรรณไม้เฉพาะถิ่น

จุดเรียนรู้ที่ 6 กู่ลัวะ

หนึ่งในวัดร้างโบราณ 3 จุด ในชุมชนปงไหว วัดที่ 1 คือ วัดคอกน้อย (วัด ม่วงเขียวในปัจจุบัน) วัดที่ 2 คือ วัดก่อละ (กู่ลัวะ) วัดที่ 3 คือวัดปงไหว วัดก่อละสร้างเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างก่อน พ.ศ.2380 มีอายุมากกว่า 200 ปี ร่องรอยที่ปรากฏอยู่ใน ปัจจุบันประกอบด้วยเจดีย์สร้างรูปทรงล้านนา **ฐานเขียงย่อเกรด** ส่วนยอดพังทลายลงหมดแล้วชาวบ้าน เรียกว่า "กู่ลัวะ" ด้วยเคยเป็นที่อยู่ของชุมชนลัวะมาก่อน

อย่างไรก็ตามจากการสนทนากลุ่มประชาชนในชุมชนบ้านม่วงเขียว ตำบล ร้องวัวแดง พบว่ากลุ่มจัดการท่องเที่ยวมีความประสงค์ให้นำศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ามาเป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง โดยเป็นจุดเรียนรู้เพิ่มเติมหลังจากที่เดินทางกลับมา จากจุดเรียนรู้ปงไหวแล้วผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะนำนักท่องเที่ยวมาเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ต้นแบบเกษตร ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราวทักษะการทำเกษตรและองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรชีวภาพ พร้อมทั้งการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกของกลุ่มหัตถกรรมเทียนหอมและกลุ่มสตรีแม่บ้านในตำบล ร้องวัวแดงเพื่อกระจายรายได้ให้กับชุมชน

4.3.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวบ้านบวกก้าง โดยกลุ่มจัดการ ท่องเที่ยวชาวบ้านบวกก้าง หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ตำบลบวกก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลบวกก้างตั้งอยู่บนฐานคิดของการเป็นชุมชนชาวของที่มี ศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยมุ่งเน้นบอกเล่าประวัติความเป็นมาอันยาวนานของการตั้ง ถิ่นฐานรวมทั้งชื่อของหมู่บ้านที่แสดงถึงนิวศวิทยา ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้าน และการ โยง ความสัมพันธ์ของหมู่บ้านเข้ากับประวัติศาสตร์เมืองและพุทธศาสนา กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยว ของตำบลบวกก้าง ต้องการรวมกลุ่มเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งตำบลบวกก้าง จึงได้ จัดลำดับกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลบวกก้างดังนี้

ขั้นที่ 1 การต้อนรับ

การต้อนรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มชุมชนบ้านบวกล้าง ใช้วัดบวกล้างเป็นศูนย์กลางในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีกลุ่มเยาวชนชายของบ้านบวกล้างเป็นแกนนำในการต้อนรับ ถ้านักท่องเที่ยวมีความประสงค์ให้จัดกิจกรรมต้อนรับ กลุ่มเยาวชนจะเพื่อนชายของต้อนรับกลุ่มนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 2 การนำเที่ยว

ภายหลังจากขั้นตอนการต้อนรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะพานักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดเรียนรู้ดังนี้

จุดเรียนรู้ที่ 1 วัดบวกล้าง

จุดเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวของผ่านประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวของบ้านบวกล้าง และชมความงดงามของวิหารแฝด ศิลปะวัตถุของชาวของที่มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์ที่ชาวของบ้านบวกล้างได้ร่วมกันสั่งสมไว้ใน วัดบวกล้าง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวของบ้านบวกล้างทุกคน

จุดเรียนรู้ที่ 2 กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผ้าทอ

จุดเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดบวกล้าง โดยเป็นบ้านของนางละมัย ใจปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำในการผลิตผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ภายในจุดเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่ต้น จน ได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวได้ในราคาไม่แพง

จุดเรียนรู้ที่ 3 พิพิธภัณฑ์บ้านจิ้งน๊ก

เป็นจุดเรียนรู้ที่รวบรวมงานศิลปะการแกะสลักช่างไม้ไว้เป็นจำนวนมาก โดยจุดเรียนรู้มี สล่าเพชร วิริยะ เป็นผู้นำกลุ่มแกะสลัก ซึ่งปัจจุบันสล่าเพชร ได้รวบรวมเรื่องราวการอพยพชาวของมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านบวกล้าง โดยมีเป้าหมายถ่ายทอดออกมาเป็นภาพเขียนที่มุ่งบอกเล่าเรื่องราวการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวของที่บ้านบวกล้าง อำเภอสันกำแพงแห่งนี้ ซึ่งหากภาพเขียนแล้วเสร็จจะได้จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์บ้านจิ้งน๊ก และนำไปจัดแสดงตามงานสำคัญต่าง ๆ ต่อไป

ในจุดเรียนรู้บ้านจิ้งน๊กนี้ หากนักท่องเที่ยวมีความประสงค์รับประทาน อาหารพื้นบ้านแบบขันโตก ทางกลุ่มสตรีบ้านบวกล้างก็สามารถจัดเลี้ยงอาหารแบบที่ชาวของเรียกกันว่า “โละขันโตก” ให้กับนักท่องเที่ยวได้ พร้อมกับมีชุดการแสดงดนตรีพื้นบ้านชาวของ โดยกลุ่มผู้สูงอายุ การฟ้อนของของกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จุดเรียนรู้ที่ 4 พิพิธภัณฑ์ชาของวัดป่าตาล

จุดเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของวัดป่าตาล ที่เดิมเป็นวัดร้าง ในราวปี พ.ศ. 2348 ขณะที่ชาวของอพยพมาอยู่ตามแนวชายแดนของเมืองเชียงใหม่ ชาวของส่วนหนึ่งได้มาอาศัยอยู่บริเวณทิศเหนือของวัดป่าตาลในปัจจุบันแล้วพบว่ามีถ้ำและบ่อน้ำบาดาลปรากฏอยู่ จึงได้บูรณะวัดแห่งนี้ขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ภายในวัดป่าตาลยังมีพิพิธภัณฑ์ที่เล่าเรื่องราว

วิถีชีวิตชายของ โดยเฉพาะวิถีผ้าของที่มีลายผ้าทอตามแบบของชายของที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งยังมีการจัดตลาดนัดชายของ ที่มีร้านค้าจำหน่ายสมุนไพรตามความรู้ของชายของ และการนวดตามแบบของชายของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และอาหารท้องถิ่น ของกินชายของ เป็นต้น

4.3.3 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านปาง หมู่ที่ 8 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

จากการสนทนากลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลออนใต้ ได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นใช้คุณค่าหลักของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม ซึ่งเคยมีความรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจของเมืองนครพิงค์เชียงใหม่ โดยเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นที่รู้จักกันว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง ซึ่งประชาชนในชุมชนต่างเรียกเขาเครื่องถ้วยเหล่านี้ว่าเป็นมรดกได้พิภพของชุมชน ที่ต้องช่วยกันปกป้องรักษา รวมทั้งการเป็นชุมชนต้นน้ำที่สามารถฟื้นฟูรักษาป่าต้นน้ำคอยง้มให้ กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และมีกลไกการสืบทอดต่อไปภายใต้กุศโลบายประเพณีไหว้สาครูบาศรีวิชัยที่มีภูเจดีย์บรรจุน้ำของท่านครูบาฯประดิษฐานไว้บนยอดคอยง้ม และการเลี้ยงฝืนน้ำที่จัดขึ้นในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี ที่ได้กลายเป็นกิจกรรมที่มีประชาชนทั้งภายในชุมชนและจากภายนอกชุมชนเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

โดยในการจัดการท่องเที่ยวได้กำหนดเริ่มต้นนำร่องที่บ้านางห้วยลาน โดยมีเป้าหมายที่จะเปิดตัวให้บุคคลภายนอกได้รู้จักโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยลานในพระราชดำริมากขึ้น รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์เตาเผาเครื่องถ้วยโบราณ และความสมบูรณ์ทางธรรมชาติเอาไว้ให้เป็นมรดกของชุมชน

ขั้นที่ 1 การต้อนรับ

การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในกรณีที่เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ และมีความประสงค์ให้มีการจัดกิจกรรมต้อนรับ ทางกลุ่มชุมชนได้จัดเตรียมมาลัยมะลิ และการฟ้อนเล็บ รวมทั้งการบายศรีสู่ขวัญที่มีผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนให้พรแก่นักท่องเที่ยว แต่หากไม่ประสงค์ให้จัดกิจกรรมดังกล่าว ทางกลุ่มฯก็จะเชิญนักท่องเที่ยวไปยังศาลาในสำนักงานป่าไม้บริเวณอ่างเก็บน้ำแม่ลาน เพื่อเป็นการกล่าวต้อนรับ และรับฟังความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน และคำแนะนำในการปฏิบัติตนขณะเดินทางศึกษาธรรมชาติในเส้นทางที่ชุมชนกำหนดขึ้น

ขั้นที่ 2 การนำเที่ยว

ภายหลังจากขั้นตอนการต้อนรับ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ซึ่งจะนำนักท่องเที่ยวเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ที่กำหนดจุดเรียนรู้ไว้ ดังนี้

จุดเรียนรู้ที่ 1 “เครื่องถ้วยสันกำแพง”

จุดเรียนรู้ที่ 1 ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น จะได้อธิบายถึงประวัติความเป็นมาในการขุดค้นพบเศวตฉัตรเครื่องถ้วย ที่ถูกเรียกในเวลาที่ต่อมาว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง ซึ่งจากหลักฐานจารึกที่ขุดค้นพบบริเวณ วัดเชียงแสนกล่าวว่าไว้ว่าเป็นเครื่องถ้วยที่ผลิตโดยช่างจากสุโขทัย และชาวพื้นนาพู่เลาเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในสมัยนั้นเป็นสินค้าที่สำคัญมากของเมืองนครพิงค์เชียงใหม่ จนต้องส่งขุนนางที่มีนามว่า หมื่นดาบเรือน เข้ามาดูแลรักษาผลประโยชน์ในพื้นที่แห่งนี้ และในเวลาต่อมาหมื่นดาบเรือนได้ชักชวนชาวบ้านสร้างวัดและพระพุทธรูปขึ้นมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยลักษณะศิลปะเป็นแบบเชียงแสน จึงได้เรียกวัดแห่งนี้ว่า วัดเชียงแสน ที่ยังคงมีหลักฐานปรากฏความจนทุกวันนี้ ถึงแม้ว่าประวัติศาสตร์ของพื้นที่ข่านนี้จะขาดหายไปช่วงหนึ่ง ซึ่งคาดว่าน่าจะมาจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ที่ส่งผลให้ประชาชนหลบหนีภัยสงครามไปอยู่ที่อื่น จนภัยสงครามสงบลงพื้นที่ลุ่มน้ำดอนได้มีกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่เข้ามาอาศัยทำมาหากินในพื้นที่นี้แทน หรืออาจจะมีชาวบ้านดั้งเดิมอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏแน่ชัด จนเมื่อช่วงต้นปี พ.ศ. 2500 ชาวบ้านขุดค้นพบเครื่องถ้วยโบราณ และได้มีนักวิชาการ คือ อาจารย์ไกรศรี นิมมานเหมินทร์ เข้ามาทำการศึกษาและนำผลงานดังกล่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน ทำให้เครื่องถ้วยโบราณดังกล่าวเป็นที่รู้จักในนาม “เครื่องถ้วยสันกำแพง” โดยในช่วงเวลานั้นมีการขุดเครื่องถ้วยขึ้นมาจำหน่ายกันเป็นจำนวนมาก ด้วย ชาม ที่มีสภาพสมบูรณ์จะได้ราคาที่สูงมาก เช่น ด้วยที่มีลายเขียนรูปปลาคู่คล้ายสัญลักษณ์ หยินหยางของจีนมีราคาซื้อขายถึงใบละ 1,500 บาท เป็นต้น ซึ่งขณะนั้นเทียบได้กับราคาของเกวียนและวัวเทียมเกวียนอีก 2 ตัว

จุดเรียนรู้ที่ 2 แปลงไม้มงคลประจำจังหวัด

เป็นสถานที่ที่รวบรวมพันธุ์ไม้มงคลประจำจังหวัด รวมถึงไม้เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยที่มากที่สุด โดยจัดแบ่งเป็นพันธุ์ไม้จกป่า เช่น มะม่วงป่า มะเดื่อยป่า ฯลฯ พันธุ์ไม้เศรษฐกิจ เช่น ต้นกฤษณา ต้นยาง ต้นอบเชย หวาย ฯลฯ พันธุ์ไม้มงคล เช่น ต้นคูณ ต้นจําปา ต้นจําปี ฯลฯ ได้รับรางวัลชนะเลิศแปลงไม้มงคลเมื่อปี พ.ศ.2550

จุดเรียนรู้ที่ 3 สมุนไพรในป่าห้วยลาน

การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในจุดนี้ เป็นการอธิบายให้ทราบถึงแนวทางการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในธรรมชาติแต่ละชนิด ที่ได้แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ตามประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น สมุนไพรที่มีสรรพคุณต่อศีรษะ บริเวณลำตัว และช่วงขาลงมา รวมทั้งวิธีการนำไปใช้ เช่น การต้ม การเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร และการอบประคบ เป็นต้น

จุดเรียนรู้ที่ 4 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่

ภายหลังงักการบอกเล่าถึงพรรณไม้นานาชนิดแล้ว จะนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ภายในโครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มีพื้นที่ 30 ไร่ / บ่อดิน 23 บ่อ / บ่อซีเมนต์ 18 บ่อ ใช้เป็นสถานที่เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ และอนุบาลพันธุ์ปลา ส่วนใหญ่เป็นปลาบิล และปลาคอดหลวง เพื่อแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่นำไปเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพต่อไป รวมทั้งยังสามารถชมนกท้องถิ่นได้อีกหลายชนิด โดยกลุ่ม

จัดการท่องเที่ยวของชุมชนจะได้จัดเตรียมอาหารว่าง น้ำดื่ม ไว้บริการนักท่องเที่ยวในจุดนี้ ก่อนจะเดินทางไปยังจุดเรียนรู้ถัดไป

จุดเรียนรู้ที่ 5 ไร่หว้า คุรุบาศรีวิชัย

จุดเรียนรู้นี้ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะได้นำนักท่องเที่ยวสักการะคุรุบาศรีวิชัย ที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันสร้างศาลและรูปจำลองคุรุบาศรีวิชัยไว้ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้กราบไหว้ในกรณีที่นักท่องเที่ยวไม่เดินเท้าขึ้นไปยังยอดดอยขี้ม ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุอัฐิของคุรุบาศรีวิชัย ยอดนักบุญของชาวล้านนา แต่หากนักท่องเที่ยวประสงค์จะเดินเท้าขึ้นยังยอดดอยขี้ม จะใช้เวลาในการเดินเท้าขึ้นเขาซึ่งลาดชันใช้เวลาอีก ประมาณ 2 ชั่วโมง บนยอดดอยขี้มมีเจดีย์ที่ชาวบ้านเรียกว่า คู่อชีฟ้าคุรุบาศรีวิชัย ที่อยู่ระหว่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม โดยบริเวณยอดดอยขี้ม จะสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองเชียงใหม่และลำพูนที่มีความสวยงามมาก ชาวบ้านหวังว่าจะเป็นสถานที่ Unseen Thailand อีกแห่งหนึ่งได้เสียทีเดียว

ในกรณีที่นักท่องเที่ยวที่ไม่เดินเท้าขึ้นยอดดอยขี้ม จะมีรถไปรับนักท่องเที่ยวกลับมายังชุมชนเพื่อพักผ่อนตามอัธยาศัย ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับสามารถเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ผลิตภัณฑ์จักสานจากหวายซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หรือจะเลือกรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยวัตถุดิบท้องถิ่นตามฤดูกาล ที่มีความสด สะอาด เช่น ปลาต้นน้ำเห็ดและผักป่าชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินเท้าขึ้นยอดดอยขี้ม ในการเดินทางกลับนั้นสามารถแจ้งความประสงค์ได้ว่าจะเดินทางกลับโดยวิธีการเดินเท้ากลับมายังชุมชน หรือจะนัดหมายให้รถยนต์ขึ้นไปรับบริเวณใกล้กับยอดดอยขี้ม ตำบลห้วยยาบ จังหวัดลำพูน ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่สมัครใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง 6 กลุ่ม 26 ชุมชน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มๆ ละ 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 60 คน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 การศึกษาศักยภาพในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอำเภอสันกำแพง เป็นการศึกษาศักยภาพด้านปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งพบว่า ศักยภาพด้านปัจจัยภายในสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 3 ตำบลนั้น มีประชาชนรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการสร้างองค์กร การบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน เป็นการดำเนินการโดยมอบหมายงานตามความถนัดและจิตอาสาเข้ามาทำกิจกรรม ด้านทุนทรัพยากรการท่องเที่ยว และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบลมีทุนทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นแตกต่างกัน ได้แก่ ตำบลบวกค้างมีทุนมนุษย์หรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าอีก 2 ตำบล ตำบลล่อนใต้มีทุนทางธรรมชาติคือป่าห้วยลานและทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดอำเภอสันกำแพง เป็นแหล่งเครื่องถ้วยสันกำแพง และดอยขี้มที่ตั้งเจดีย์บรรจ้อัฐิครุบาเจ้าศรีวิชัย สำหรับตำบลร่องวัวแดงมีจุดเด่นในด้านทุนทางธรรมชาติ คือ ป่าดงปงไผ่ และทุนมนุษย์ หรือองค์ความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และยังมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่เคยเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวลัวะหรือละว้าที่ยังปรากฏหลักฐานคือ กู่ลัวะอยู่ในชุมชนบ้านม่วงเขียวใกล้กับบริเวณป่าดงปงไผ่

ส่วนศักยภาพด้านปัจจัยภายนอกนั้น พบว่าจากสภาพทั่วไปของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลที่ตั้งอยู่บนเส้นทางไปน้ำพุร้อนสันกำแพง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอสันกำแพงที่นักท่องเที่ยวรู้จักเป็นอย่างดีอยู่แล้ว มีระยะทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่เพียงประมาณ 25 กม. มีองค์การภายนอกทั้งจากภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ชมรมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่

5.1.2 การตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องของทุนชุมชน 5 ด้านของ 3 ตำบล ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางกายภาพ ผลการศึกษาพบว่า ด้านทุนทางธรรมชาติ ตำบลล่อนใต้เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางธรรมชาติสูงมากโดยเป็นป่าต้นน้ำชั้น 1A ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีอ่างเก็บน้ำจำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวฯ มีดอยขี้มที่บนยอดดอยมีเจดีย์บรรจ้อัฐิของครุบาเจ้าศรีวิชัย และบนยอดดอยสามารถ

เห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน รองลงมาคือตำบลร่องวัวแดงที่มีสภาพเป็นป่าต้นน้ำเช่นเดียวกับตำบลออนใต้แต่มีจำนวนน้อยกว่า ส่วนตำบลบวกค้างนั้นเนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่าพื้นที่ทั้ง 2 ตำบล

ด้านทุนมนุษย์ ตำบลบวกค้างมีทุนมนุษย์ในด้านทักษะความรู้ของชาวยองซึ่งเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการทอผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวยอง กลุ่มสล่าบ้านจ้างนั๊ก ที่มีสล่าเพชร วิริยะ เป็นแกนนำกลุ่ม มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยการแกะสลักช้างในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เสมือนจริงเป็นอย่างมาก ตำบลร่องวัวแดง มีลุงบุญทรง ยุติธรรม เป็นผู้รู้ด้านเกษตรกรรมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ได้รับการยอมรับและมีเกษตรกรจากต่างพื้นที่เดินทางมาศึกษาเรียนรู้ รวมทั้งมีสื่อมวลชนมาทำข่าวและสารคดีภายในศูนย์เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนตำบลออนใต้มีผู้รู้ที่เป็นทุนมนุษย์ในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าหลายท่าน เช่น พ่อสะอาด อินตายวง สามารถให้ความรู้เรื่องสมุนไพร เห็ด พืชชนิดต่างๆ ในป่าห้วยลาน นอกจากนี้ยังมีผู้รู้เกี่ยวกับการกรีดยางต้นรักซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำเครื่องเงิน

ด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ตำบลออนใต้เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงมาก โดยมีประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นกำเนิดของอำเภอสันกำแพง และมีการค้นพบเตาเครื่องปั้นดินเผาเก่าแก่จำนวนมาก วัดเชียงแสนและหลักศิลาจารึกที่กล่าวถึงการตั้งชุมชนของหมื่นดาบเรื่อนขุนนางเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น ส่วนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถพบได้ทั้ง 3 ตำบล คือ ความสัมพันธ์กันของกลุ่มเครือญาติ และการมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจในชุมชน และยังพบการรวมกลุ่มสืบทอดความรู้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำของตำบลออนใต้ การฟังธรรมปลาช่อนเพื่อขอฝนของตำบลร่องวัวแดง และประเพณีงานบุญจาวยอง 12 เดือนของตำบลบวกค้าง

ด้านทุนทางเศรษฐกิจ จากสภาพธรรมชาติที่เป็นทุ่งนา ป่าไม้ หนองน้ำและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ได้กลายเป็นฐานทรัพยากรสำคัญที่ประชาชนชาวอำเภอสันกำแพงใช้หารายได้เสริม เช่น การจับสัตว์น้ำ เก็บผักและพืชน้ำ ผักหวาน ผักป่า เห็ด สมุนไพร และผลิตภัณฑ์จากป่านานาชนิดซึ่งเกิดชัดเจนในพื้นที่ตำบลออนใต้และตำบลร่องวัวแดง ส่วนตำบลบวกค้างมีกลุ่มทอผ้า แปรรูปจากผ้าทอ กลุ่มสล่าที่มีฝีมือในการแกะสลักสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทำให้ชุมชนทั้ง 3 เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ด้านทุนทางกายภาพ สภาพโครงสร้างพื้นฐานทั้ง 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพงอยู่ในเกณฑ์ดี มีไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และมีถนนลาดยางที่สามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง แต่ป้ายบอกทางเข้าสู่ชุมชนหรือจุดสำคัญๆ ของชุมชนยังไม่ชัดเจนหรือยังไม่มี และยังพบว่าทั้ง 3 ตำบลมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่สามารถนำมาเชื่อมโยงเข้าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ มีโรงผลิตน้ำดื่มภายในชุมชนทั้ง 3 ตำบล มีสถานีวิทย์ชุมชนทั้งในตำบลออนใต้ และตำบลบวกค้าง และโรงพยาบาลอำเภอสันกำแพงยังตั้งอยู่ในตำบลบวกค้าง ทุนทางกายภาพเหล่านี้จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับทั้ง 3 ตำบลในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.1.3 การตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องของการศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้านของ 3 ตำบล ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ที่พัก การคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งพบว่า ตำบลบวกล้าง สิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ วิหารแผ่วัดบวกล้าง พิพิธภัณฑสถานของและชมรมสมุนไพโรซึ่งตั้งอยู่ในวัดป่าตาล ซึ่งยังเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมในด้านสวดลายผ้าทอมือของชาวไทยอง และพิพิธภัณฑสถานบ้านจ้านัก ที่เป็นแหล่งรวบรวมช่างแกะสลักและผลงานการแกะสลักรูปช้างจำนวนมาก กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ วัดบวกล้างเป็นจุดให้ข้อมูล บอกเล่าประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน รวมถึงลักษณะเฉพาะความเป็นชาวอง กลุ่มทอผ้า กลุ่มช่างแกะสลักบ้านจ้านัก และวัดป่าตาลที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานของ ชมรมสมุนไพโร และการนวดแผนไทย และยังสามารถจัดการแสดงดนตรีพื้นเมือง รวมทั้งการฟ้อนของเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ อีกด้วย การคมนาคมเข้าสู่ตำบลบวกล้าง สามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 15 นาที ภายใตชุมชนเป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางทำได้โดยสะดวก และมีความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวก ของตำบลบวกล้างอยู่ในระดับที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ในพื้นที่มีโรงผลิตน้ำดื่มของชุมชน และเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลอำเภอสันกำแพง

ตำบลออนใต้ สิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ กู่ช้างฟ้าครุมาศรีวิชัยบนยอดดอยงุ้ม โครงการถ้ำเนื่องมาจากพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยลาน หลวงปู่หล้าตาทิพย์วัดป่าตึง วัดเชียงแสน ป่าห้วยลาน รวมทั้งเดมผาเครื่องถ้วยสันกำแพง จำนวนมากกว่า 80 เดม กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กิ่วทัศนียภาพอ่างเก็บน้ำห้วยลาน เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติในป่าห้วยลานที่จะได้เรียนรู้ถึงความสมบูรณ์ของธรรมชาติ และชมเดมผาเครื่องถ้วยสันกำแพง ยอดดอยงุ้มที่ตั้งของกู่ช้างฟ้าครุมาศรีวิชัยซึ่งจะได้กราบไหว้อัฐิครุมาศรีวิชัยพร้อมกันชื่นชมความงามของกิ่วทัศนียภาพเมืองเชียงใหม่และลำพูน ที่บ้านหนองพญาพรหมมีรีสอร์ทของเอกชน และบ้านไร่ทรงบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลาน การคมนาคมเข้าสู่พื้นที่ตำบลออนใต้ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที ภายใตชุมชนเป็นถนนลาดยางที่เดินทางได้โดยสะดวกมีความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกของตำบลออนใต้อยู่ในระดับที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว มีโรงผลิตน้ำดื่มของชุมชน ร้านอาหารสวัสดิการบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลานบริการอาหารตามฤดูกาลที่ปลอดภัยจากสารพิษ โดยเฉพาะเห็ดทั้งที่เป็นเห็ดจากการเพาะในโรงเรือน เห็ดจากป่าธรรมชาติ และปลาที่ได้จากอ่างห้วยลาน เป็นต้น

ตำบลร่องวังแดง สิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ ป่าดงปงไหว่ กู่ลัวะ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขี้ยว ผลิตภัณฑ์จากศูนย์การเรียนรู้ และกลุ่มหัตถกรรมต่างๆ เช่น แคมพู น้ายาล้างจาน เสื้อผ้า กระเป๋า เทียนหอม 4 ดาว กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินในเส้นทางเดินป่าธรรมชาติของชุมชนไปจนถึงป่าดงปงไหว่ วิหารกู่ลัวะที่แสดงร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานของชาวลัวะในพื้นที่ ไหว้พระในวัดม่วงเขี้ยว และรวมถึงการเรียนรู้ดูงูในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การคมนาคมเข้าสู่ตำบลร่องวังแดงสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที รวมทั้งถนนภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางที่เดินทางได้โดยสะดวกมีความ

ปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกของตำบลร่องวัวแดงอยู่ในระดับที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว มีโรงผลิตน้ำดื่มของชุมชน เคยให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์มาก่อน

5.1.4 การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน

จากการศึกษาศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายในและภายนอก ทู่นชุมชน 5 ตำบล และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้าน ของทั้ง 3 ตำบล และทดสอบเส้นทางตามรูปแบบกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันออกแบบพบว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชนใน 3 ตำบล จะแตกต่างกัน ดังนี้

ตำบลร่องวัวแดง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงพงไหว โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ 4 ตำบลร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากที่ตำบลร่องวัวแดงเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้อีกแห่งหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่เรียกว่า ปงไหว เกิดขึ้น โดยบริเวณที่เกิดปงไหวที่ชาวบ้านเรียกกันว่าป่าดงพงไหวในตำบลร่องวัวแดงนั้น เกิดขึ้นบริเวณเขตติดต่อของบ้านม่วงเขียว หมู่ที่ 4 ตำบลร่องวัวแดง และบ้านป่าดงหมู่ที่ 7 ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง ซึ่งมีลักษณะพื้นที่เป็นป่าหนาทึบ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยการเรียนรู้ป่าธรรมชาติของชุมชนและบริเวณป่าดงพงไหว ซึ่งมีจุดเรียนรู้จำนวน 6 จุด ได้แก่ จุดเรียนรู้ที่ 1 ไร่ลุงแสน จุดเรียนรู้ที่ 2 จอผีหมา จุดเรียนรู้ที่ 3 เถาวัลย์สวย จุดเรียนรู้ที่ 4 ปงไหว จุดเรียนรู้ที่ 5 ลานไม้หอม และจุดเรียนรู้ที่ 6 กู่ล้าะ หรือชาวละว้าที่เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดเชียงใหม่ แล้วกลับมาที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียวเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทักษะการทำการเกษตรและองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรชีวภาพ พร้อมทั้งการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกของกลุ่มหัตถกรรมและกลุ่มสตรีแม่บ้านในตำบลร่องวัวแดง

ตำบลบวค้ำ เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวยอง โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวชาวยองบวค้ำ หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ตำบลบวค้ำ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนฐานคิดของการเป็นชุมชนชาวยองที่มีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยมุ่งเน้นบอกเล่าประวัติความเป็นมาอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐานรวมทั้งชื่อของหมู่บ้านที่แสดงถึงนิเวศวิทยา ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้าน และการโยกความสัมพันธ์ของหมู่บ้านเข้ากับประวัติศาสตร์เมืองและพุทธศาสนา โดยใช้วัดบวค้ำเป็นศูนย์กลางในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีกลุ่มเยาวชนชาวยองบ้านบวค้ำเป็นแกนนำในการต้อนรับ จากนั้นจะเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวยองบ้านบวค้ำ ชมความงดงามของวิหารแฝด และศิลปะวัดอุของชาวยองที่มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์ที่ชาวยองบ้านบวค้ำได้ร่วมกันตั้งสมไว้ ภายหลังจากขั้นตอนการต้อนรับผู้มาเที่ยวท้องถิ่นจะพานักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดเรียนรู้ อีก 3 จุด หลังจากจุดเรียนรู้ที่ 1 วัดบวค้ำแล้วคือ จุดเรียนรู้ที่ 2 กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผ้าทอ จุดเรียนรู้ที่ 3 พิพิธภัณฑสถานเจ้าพนักงาน และจุดเรียนรู้ที่ 4 วัดป่าตาล พิพิธภัณฑสถานชาวยอง ชมรมสมุนไพรร และถาวรนาวดแผนไทย และยังสามารถจัดการแสดงดนตรีพื้นเมืองของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งการฟ้อนของของเยาวชนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ด้วย

ตำบลออนใต้ เป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมบ้านปาง-ห้วยลาน โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านปาง หมู่ที่ 8 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นใช้คุณค่าหลักของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นที่รู้จักกันว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง รวมทั้งการเป็นชุมชนต้นน้ำที่สามารถฟื้นฟูรักษาป่าต้นน้ำคอยง้มให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และมีกลไกการสืบทอดต่อไปภายใต้กุศโลบายประเพณีไหว้สาครูบาทศรีวิชัยที่มีกุ๋เจดีย์บรรจุน้ำจิตของท่านประดิษฐานไว้บนยอดคอยง้ม และการเลี้ยงผีขุนน้ำ โดยในการจัดการท่องเที่ยวได้กำหนดจุดเรียนรู้ไว้ 5 จุด คือ จุดเรียนรู้ที่ 1 เตาเผาเครื่องถ้วยสันกำแพง จุดเรียนรู้ที่ 2 แปลงไม้มุงกลประจําจังหวัด จุดเรียนรู้ที่ 3 สมุนไพรในป่าห้วยลาน จุดเรียนรู้ที่ 4 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ และจุดเรียนรู้ที่ 5 ไหว้สา ครูบาทศรีวิชัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้พบว่าศักยภาพในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง มีทุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่การรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยวนั้นมีเพียงตำบลร่องวัวแดงที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนอย่างชัดเจนแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องวัวแดงได้ จึงเป็นการขับเคลื่อนของกลุ่มประชาชนซึ่งไม่สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างต่อเนื่อง เพราะขาดหน่วยงานมาช่วยสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ในขณะที่พื้นที่อีก 2 ตำบล คือ ตำบลลวกค้ำและตำบลออนใต้ เป็นการรวมตัวกันของผู้เฒ่าอย่างเป็นทางการ ตำบลออนใต้ มีนายกเทศมนตรีตำบลออนใต้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวในร่องบ้านปาง เพราะมีพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม มีสมาชิกสภาเทศบาลเข้าร่วมด้วย และแกนนำคนสำคัญ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนตำบลลวกค้ำมีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 เป็นแกนนำคนสำคัญ ร่วมกับสมาชิกสภาเทศบาลบางส่วน ซึ่งการให้ความร่วมมือของผู้เฒ่าอย่างเป็นทางการนี้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีความชัดเจนในการดำเนินการ เพราะการรวมตัวกันยังไม่กว้างขวางและไม่ชัดเจน แม้มีความร่วมมือกันแต่เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Libanda B. and Blignaut J.N. (2008) และ Lesego S. Sebele (2009) ที่ได้ประมวลสถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในต่างประเทศที่พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในต่างประเทศว่ามีลักษณะเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยกลุ่มและองค์กรเหล่านั้นจะสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตลอดทั้งกระบวนการดำเนินงานได้อย่างไร ในขณะที่สถานการณ์ของประเทศไทยนั้น ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2548) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานของชาวบ้านยังขาดความเข้มแข็ง โดยการ

ท้องถิ่นที่จัดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ให้คำแนะนำและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้การกระจายผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ โดยส่วนใหญ่จะตกเป็นของคนบางกลุ่มหรือคนส่วนน้อยในชุมชน ด้วยเหตุนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังที่รัตนา กิติกร (2547 อ้างใน สายรุ่ง ดิน โคนสูง, 2549) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกิดจากฐานคิดว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับเข้มข้น โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม และถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในระยะยาว อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มกันของประชาชนในชุมชนได้ชัดเจนและเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังผลการวิจัยของน้ำชัย ทนุผล และคณะ (2546) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโครงการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งนี้ได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ และใช้เป็นโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ ทำให้เกิดการดำเนินงานในรูปแบบของชมรมที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการชัดเจน

ผลการวิจัยของมิ่งสรรพ ชาวสอาด (2548) ที่ได้กล่าวถึงจุดแข็งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยเอาไว้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวให้เลือกหลากหลาย โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกท่องเที่ยวได้ทั้งในแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ โดยแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใหม่ ทำให้สภาพแวดล้อมยังคงมีความสมบูรณ์ และชาวบ้านในแต่ละชุมชนต่างช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนจะมีการนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การนวดแผนโบราณ หัตถกรรมพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร รวมทั้งในแต่ละท้องถิ่นจะมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง และมีการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ และประเพณีของชนเผ่าต่างๆ ได้แก่ การเต้นจะคีของชาวมูเซอ การเล่นเครื่องดนตรีเดหน้าของชาวปกะเอญอ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่าชุมชนและองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ของทั้ง 3 ตำบล มีความคล้ายกันในด้านองค์ประกอบพื้นฐาน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง และการบริการด้านที่พัก

แต่มีความแตกต่างกันในด้านสิ่งดึงดูดใจ และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากลักษณะของชุมชนที่แตกต่างกัน

ซึ่งผลจากการวิจัยในครั้งนี้ได้นำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของตำบลร้องวัวแดง หมู่ 4 เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงพงไหว เป็นรูปแบบที่เน้นการเรียนรู้ถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เรียกว่า ปงไหว เพราะเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งพืชพรรณไม้ และสมุนไพรนานาชนิด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของนำชัย ทนุผล(2545) ที่พบว่าชุมชนบ้านโวง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลเวกค้ำ หมู่ 1-4 เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายถอง ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติของการเป็นชุมชนชาวยองที่มีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยมุ่งเน้นบอกเล่าประวัติความเป็นมาอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐานรวมทั้งชื่อของหมู่บ้านที่แสดงถึงนิเวศวิทยา ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้าน และการโยกย้ายความสัมพันธ์ของหมู่บ้านเข้ากับประวัติศาสตร์เมืองและพุทธศาสนา โดยใช้วัดบวค้ำเป็นศูนย์กลางในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกันกับที่ ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค และคณะ (2546) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาข่า ชุมชนบ้านห้วยขี้เหล็ก ซึ่งได้ค้นพบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ว่าเนื้อหาของพิธีกรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของอาข่าที่ปฏิบัติและสืบทอดมายาวนานเกี่ยวข้องกับประกอบอาชีพ การปกครอง สาธารณสุข ศิลปะการละเล่น การอนุรักษ์ป่าป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสุดท้ายรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลอนใต้ หมู่ 8 เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ที่เน้นใช้คุณค่าหลักของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นที่รู้จักกันว่า เครื่องถ้วยสังขละบุรี รวมทั้งการเป็นชุมชนต้นน้ำที่สามารถฟื้นฟูรักษาป่าต้นน้ำคลองงัมให้ กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และมีกลไกการสืบทอดต่อไปภายใต้กุศโลบายประเพณีไหว้สาครูบาศรีวิชัยที่มีภู่อเจดีย์บรรพตจู่จู่ของท่าบวมาฯ ประดิษฐานไว้บนยอดคลองงัม และการเลี้ยงผีขุนน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดารณี บุญธรรม และคณะ (2546) ที่ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำละ-सानแก้ว ตำบลผาซางน้อย อำเภอปาง จังหวัดพะเยา โดยได้จัดกิจกรรมทัวร์ศึกษา วัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิต

บรรณานุกรม

- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค และคณะ, 2546, “การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ” ใน การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ, สันต์ สโรบล (บรรณาธิการ), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่ หน้า 103-109.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา, 2540, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี, มปท, กรุงเทพฯ.
- ชัยณรงค์ อินดาพรหม, สมาชิกเทศบาลตำบลออนใต้, การสนทนากลุ่มชุมชนออนใต้, วันที่ 1 กันยายน 2553.
- ดารณี บุญธรรม และคณะ, 2546, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ-सानก้วย ตำบลช้างน้อย อำเภอปาง จังหวัดพะเยา” ใน การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ, สันต์ สโรบล (บรรณาธิการ), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่ หน้า 110 - 115.
- เทศบาลตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553, แผนพัฒนาตำบล 3 ปี 2554 - 2556, งานนโยบายและแผน, อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- เทิดชาย ชั่ววรารุง, 2552, บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, กรุงเทพฯ.
- นำชัย ทนผล, 2545, มกราคม - มีนาคม, การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่, จุลสารการท่องเที่ยว, 21(1), 44 - 55.
- บุญยสกลฤทธิ์ อเนกสุข, 2549, กระทบทัศนการณ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

- เพชรศรี นนทศิริ, 2550. "การพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทของประเทศไทย: การถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์ในประเทศฝรั่งเศส" ใน **รวมบทความวารสารการท่องเที่ยวนานาชาติ ปี พ.ศ. 2550**, เทิดชาย ช่วยบำรุง(บรรณาธิการ), สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย, กรุงเทพฯ, หน้า 164-182.
- มีงสรรพ ขาสะอาด และคณะ, 2548. **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- วิจารณ์ ฉลอม, 2544. **ความยั่งยืนของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยาสตรมหาบัณฑิต เกษตรศาสตร์ (สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ, 2550. **รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตึกษากรณี ชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**.
- สะอาด อินตาวง, สมาชิกเทศบาลตำบลอนใต้. **การสนทนากลุ่มชุมชนออนไลน์**. วันที่ 1 กันยายน 2553.
- สายรุ้ง ดินโลกสูง, 2549. **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหาดขบา ตำบลขบา อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหา วิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550. **คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- สินธุ์ สโรบล (บรรณาธิการ), 2546. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่.
- องค์การบริหารส่วนตำบลร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553. **แผนพัฒนาตำบล 3 ปี 2554 - 2556**. งานนโยบายและแผน, อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- องค์การบริหารส่วนตำบลอนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2553. **แผนพัฒนาตำบล 3 ปี 2553 - 2555**. งานนโยบายและแผน, อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.

อุมาพร มุณีแนม และคณะ. 2552. “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนและแผนการตลาดในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีโหนด-นา-เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” ในรวมบทความวารสารการท่องเที่ยวนานาชาติ ปี พ.ศ. 2552 ฉบับที่ 2, เทิดชาย ช้วยบำรุง (บรรณาธิการ), สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย, กรุงเทพฯ, หน้า 1- 15.

Lesego S. Sebele. 2009, “Community-based tourism ventures, benefit and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana”, **Tourism Management** (Accepted 15 January 2009).

Libanda B. And Blignaut J.N.. 2008. “Tourism’s local benefits for Namibia’s community based natural resource management areas” **International Journal of Ecological Economics and Statistics**. Vol. 10 No. W08, pp. 40-52.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือการวิจัย

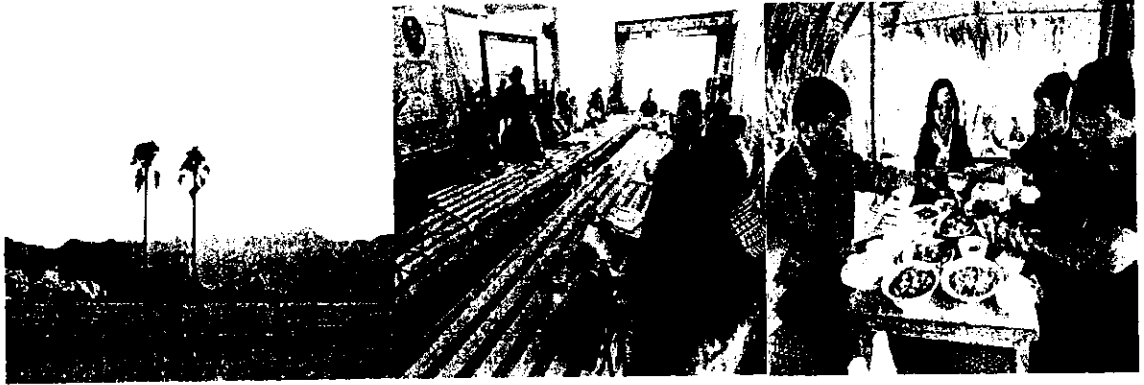

ภาคผนวก ข

ภาพกระบวนการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงบรรยากาศประชุมรวมตัวแทนจาก 3 กลุ่มพื้นที่เป้าหมาย

ภาพที่ 2 แสดงกิจกรรมการทบทวน - ตรวจสอบข้อมูล ตำบลออนใต้

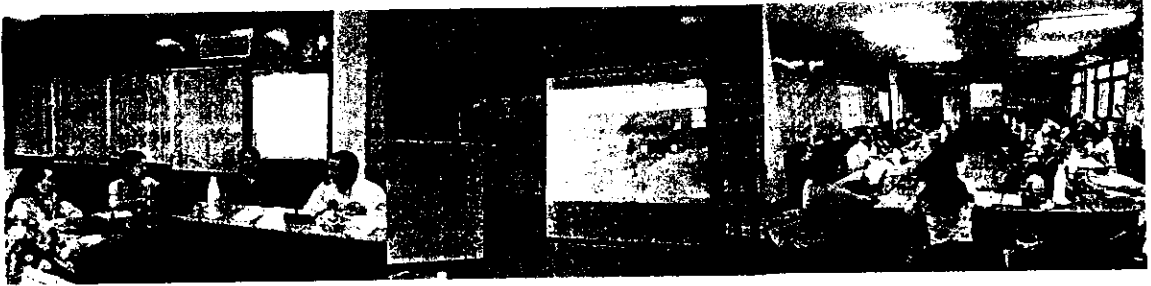
ภาพที่ 3 แสดงกิจกรรมการทบทวน - ตรวจสอบข้อมูล ตำบลร้องวัวแดง

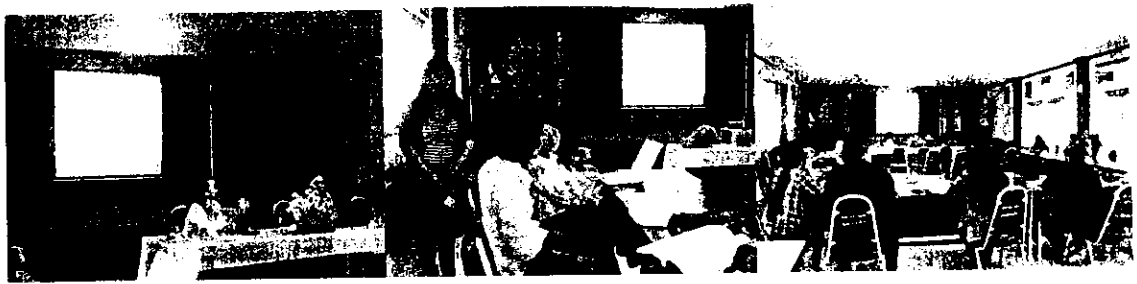
ภาพที่ 4 แสดงกิจกรรมการทบทวน - ตรวจสอบข้อมูล ตำบลบวัก้าง

ภาพที่ 5 กิจกรรมการกำหนดสัญลักษณ์ในพื้นที่และตรวจสอบความถูกต้อง ตำบลอ่อนใต้

ภาพที่ 6 กิจกรรมการกำหนดสัญลักษณ์ในพื้นที่และตรวจสอบความถูกต้อง ตำบลร่องวัวแดง

ภาพที่ 7 กิจกรรมการกำหนดสัญลักษณ์ในพื้นที่และตรวจสอบความถูกต้อง ตำบลบววก้าง

ประวัติผู้ทำรายงานการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงพร อ่อนหวาน

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Asst.Prof. Duangporn Onwan

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 1012 00183 33 2

3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8

4. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ
128 ถนนห้วยแก้ว ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

โทรศัพท์ : 0-5392-1444 ต่อ 2846 โทรสาร : 0-5322-6895

มือถือ : 08-9700-4396 , 08-1765-1015 E-mail : m_pompam@yahoo.com

5. ประวัติการศึกษา

- จบปริญญาตรีสาขาระบบสารสนเทศ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ.2527

(ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี)

- จบปริญญาโทสาขาบริหารธุรกิจ จาก มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ.2540

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

ธุรกิจชุมชน , การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจด้วยโปรแกรม SPSS for windows

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพ

ในการทำกรวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละ
ข้อเสนอการวิจัย

a. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย

- แผนงานการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็น
เครื่องวัด ภูมิศึกษา ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอภักดีนิคมพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
งบประมาณสนับสนุนจากศูนย์ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ โครงการต่อเนื่องตั้งแต่
ปีงบประมาณ 2552 ผู้อำนวยการแผนงาน

- แผนงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอำเภอถลางนิวัฒนา จังหวัด เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ปีงบประมาณ 2553

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

- การประเมินความพร้อมของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนกัวโป่ง (มอเด) อำเภอถลางนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเตรียมรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน งบประมาณสนับสนุนจากศูนย์ความร่วมมือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ ปี พ.ศ.2553 **หัวหน้าโครงการวิจัย** (แผนงานการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ กรณีศึกษา ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอถลางนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่)

- ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอถลางนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ งบประมาณสนับสนุนจากศูนย์ความร่วมมือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ ระหว่างปี พ.ศ.2551-2552 **หัวหน้าโครงการวิจัย** (แผนงานการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ กรณีศึกษา ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอถลางนิวัฒนา จังหวัด เชียงใหม่)

- การเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบผลประโยชน์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ปีงบประมาณ 2551 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

- ทักษะคิดที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบผลประโยชน์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ปีงบประมาณ 2549 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

- ปัจจัยที่มีผลต่อการนำสินทรัพย์ประเภทเครื่องจักรไปแปลงเป็นทุนของธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย (กรณีศึกษาการนำเครื่องจักรไปแปลงเป็นทุนในพื้นที่ภาคเหนือ) แหล่งทุนจากสำนักงานแปลงสินทรัพย์เป็นทุน(องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ 2548 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

- การประเมินผลสำเร็จการศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบผลประโยชน์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ปีงบประมาณ 2547 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

- ใ้จจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนในเขตภาคเหนือ โครงการย่อยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แหล่งทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ใ้งบประมาณ 2543 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

- การจัดการสถานศึกษาของรัฐในเชิงธุรกิจ กรณีศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ แหล่งทุนจากงบผลประโยชน์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ใ้งบประมาณ 2542 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

7.2 ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- การจัดการคอกปศุสัตว์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยชุมชนชาวม้งบ้านคอกปศุสัตว์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งทุนจากเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ใ้งบประมาณ 2551

- เจตคติที่มีต่อการนำไปใช้ประโยชน์ของรายวิชาการบัญชีการบริหารและการบัญชีเพื่อการจัดการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบประมาณผลประโยชน์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ ปี 2550

7.3 งานวิจัยที่สำเร็จ และมีการเผยแพร่ (ย้อนหลัง 3 ปี)

- รายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนงานการสร้างความสำเร็จของชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอภักดีชนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เกรทท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ งบประมาณสนับสนุนจากศูนย์ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ ระหว่างปี 2551-2553 นำเสนอในการประชุมวิชาการผลงานวิจัย ของมูลนิธิโครงการหลวง ประจำปี 2553 วันที่ 29 พฤศจิกายน 2553

- ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอภักดีชนา จังหวัดเชียงใหม่ งบประมาณสนับสนุนจากศูนย์ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ ระหว่างปี 2551-2552 นำเสนอผลงานวิจัยในงานประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2553 หัวข้อ "การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน" ระหว่างวันที่ 21 - 23 มกราคม 2553

- การเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบประมาณผลประโยชน์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ ปี 2551 นำเสนอผลงานวิจัยในงานการประชุมวิชาการ "1st RMUT International Conference & 2nd RMUT National Conference RMUTIC 2009/RMUTNC 2009: The Role of Universities in Hands On Education บทบาทของ มหาวิทยาลัยต่อการศึกษาที่เน้นการ

ปฏิบัติจริง : งานวิจัยที่เน้นการปฏิบัติจริง จากมหาวิทยาลัยสู่สังคม” มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ล้านนา ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้ง 8 แห่ง ระหว่างวันที่ 23 – 28 สิงหาคม 2552

- ทัศนคติที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่ แหล่งทุนจากงบประมาณผลประโยชน์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ ปี 2549 นำเสนอผลงานวิจัยในงานการประชุมวิชาการระดับชาติด้านเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วันที่ 25-26 เมษายน 2551

- ปัจจัยที่มีผลต่อการนำสินทรัพย์ประเภทเครื่องจักร ไปแปลงเป็นทุนของธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย (กรณีศึกษาการนำเครื่องจักรไปแปลงเป็นทุนในพื้นที่ภาคเหนือ) แหล่งทุนจากสำนักงานบริหารการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (องค์การมหาชน) ปี 2548 ตีพิมพ์ในวารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1-3 เดือนมกราคม – ธันวาคม 2550

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 1

ชื่อ - นามสกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลลิตพรรณ จรรย์สืบศรี
ประวัติการศึกษา	- นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2550 - เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2527 - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2524
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8
หน่วยงานสังกัด	คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ 128 ถนนห้วยแก้ว ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50300 โทรศัพท์ : 0-5392-1444 ต่อ 2682 โทรสาร: 0-5322-6895 มือถือ : 08-1681-1317 E-mail: arj.lex@hotmail.com

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

- ด้านกฎหมายเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจชุมชนด้านอาหาร สมุนไพร ผลิตภัณฑ์ผ้า และงานไม้
- ลิขสิทธิ์ อนุสิทธิบัตร และทรัพย์สินทางปัญญา และการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา
- ด้านภาษีอากร

ประสบการณ์งานวิจัย

- การจัดการสถานศึกษาของรัฐในเชิงธุรกิจกรณีศึกษา:สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่
- ที่ปรึกษา “โครงการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการนำสินทรัพย์ประเภทเครื่องจักรไปแปลงเป็นทุนของธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย (กรณีศึกษาการนำเครื่องจักรไปแปลงเป็นทุนในพื้นที่ภาคเหนือ)” :สถานวิชาการนานาชาติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2548
- เจตคติที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (GFMIS) ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (หัวหน้าโครงการ)

งานวิจัยที่กำลังทำ

- ไม่มี

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 2

ชื่อ - นามสกุล

อาจารย์อุษามาศ รัตนวงศ์

ประวัติการศึกษา

- บริหารธุรกิจบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ.2531
- บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2541

ตำแหน่งปัจจุบัน

หัวหน้าสาขาบริหารธุรกิจ

หน่วยงานสังกัด

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ภาคพายัพ 128 ถนนห้วยแก้ว ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
รหัสไปรษณีย์ 50300

โทรศัพท์ : 0-5392-1444 ต่อ 2661 โทรสาร: 0-5322-6895

มือถือ : 08-1806-1292 E-mail: Usamat11@gmail.com

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

- มนุษยสัมพันธ์และจิตวิทยาการบริการ
- บุคลิกภาพและมารยาทชุมชน

ประสบการณ์งานวิจัย

- การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับโมเดลชุมชนบ้านสันลมจอย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่